

Jc
3835

71

D. CAR. FR. BAHRDTII
OBSERVATIONES
CRITICAE

CIRCA

LECTIONEM CODICVM MSS. HEBR.

M

1914. 1058

L I P S I A E
A P V D S O M M E R V M
1770.

D. G. ...
OBSERVATIONES
CRITICAE

...
...
...

...
...
...

V I R O
S V M M E V E N E R A N D O
A T Q V E D O C T I S S I M O
B E N J A M I N O K E N N I C O T O

S S . T H E O L O G I A E D O C T O R I ,
C O L L E G I I E X E T R E N S I S S O C I O E T V I C A R I O
C V L H A M E N S I I N O X O N I E N S I C O -
M I T A T V

M E R I T O R V M A M P L I T V D I N E
C E L E B E R R I M O .

VERLAG VON ...

LEIPZIG

BEI ...

S. P. D.

Autor.

VERLAG VON ...

LEIPZIG

*Eruditio TVA, Vir vene-
rande, quam ciues et-
iam nostri admirantur, atque sum-
ma illa industria, qua de Codice*

* 3

Ve-

*rum observationum campum dif-
funderem. Noli itaque mirari,
optime KENNICOTE! me,
quem litteris TVIS, nuper ad
me datis, amicitiae TVAE compo-
tem fecisti, studiorum meorum speci-
men eiusmodi TIBI offerre co-
nari, quod diuitiis TVIS cri-
ticis, tanquam lautae coenae,
quam orbi erudito paras, ve-
lut exigua symbola apponi
posse spero. TE enim potissi-
mum,*

mum, in hac mea causa iudicem
mihī delegi, cuius sententia con-
stet, utrum inuita Minerva, an
felici successu Criticum agam.

— Vale Vir praestantissime, et me
totum TVVM esse confide. Scri-
bebam in Academia Erfordiensī Ca-
lendis Iunii c1o1oCCCLXX.

I.

Descriptio Codicum

quorum lectio

ansam dedit obseruationibus deinceps
proferendis.

Sunt duo in *Bibliotheca Lipsiensi*
Senatoria Codices hebraei Ma-
nuscripti vnusque in *Academi-*
ca, quibus nuper vsus sum ita, vt non modo
varias lectiones conquirerem, sed vt Palaeo-
graphiae hebraicae rationes diligentius simul
peruestigare. Quales itaque fuerint isti co-
dices, quorum priores Perillustris BORNII
eximium in promouendis litteris studium et
mirifica in me beniuolentia, mihi concesserat,
A
tu,

tu, lector harum rerum perite! ante omnia accipe.

Primo quidem loco de *Codice Senatorio* eo exponere animus est, qui numero *quingentesimo primo* distinguitur. Est vero is codex membranaceus, in folio maiori, lacer, ater, vsuque adeo tritus, vt imperito harum rerum aestimatori, antiquissimus esse videatur.

Litterarum ductus crassus est tamque rudis, vt instructissima requiratur oculorum acies, si quis accurate hunc codicem conferre velit. Nam mira litterarum fere omnium cum similitudo, tum cohaerentia, legentis oculum facillime decipit, vt non miranda sit ingens hodiernorum Bibliorum corruptio, si antiquissimos libros, e quibus recentiora exemplaria promanarunt, ita scriptos fuisse, doceri demonstrarique possit. Ceterum litterae minusculae, inuersae, suspensae, nullae omnino in hoc Codiceprehenduntur: maiusculae raro et vix ter quaterue. — Vniuersa vero scriptura tam inelegans est, vt ne lineae quidem omnes aequalem vbique metam seruent: quapropter rationes, quibus alii scribae vsi sunt ad explenda linearum spatia, hic minus frequentes occurrunt. Vna vero paulo insolentior mihi

mihi visa est, nempe cum tot fere נ appin-
geret scriba, quot ad explendum spatium iuf-
ficerent, hoc circiter modo: נננננ

Vocales et accentus post exaratum co-
dicem addidit alius, quod in hoc quidem li-
bro potest demonstrari in iis locis, in qui-
bus Consonae temporis iniuria fere perie-
runt, vocales contra sub flauis consonarum
vestigiiis nigrae apparent atque distinctae:
quodque adeo in omnibus fere codicibus
supponi debere existimo, quia singulares
fuerunt homines, נקרני dicti, quibus
commisum erat puncta addere; qui etiam
figuris et imaginibus codices exornarunt.
Immo vero eos vituperare soleo, qui argu-
mento, ex atramenti diuersitate aut aequali-
tate ducto, nimium in hac re tribuunt. Nam
facile accidit, vt consonarum et vocalium
atramentum oculis similem colorem refer-
re videatur, et tamen non sit eiusdem aeta-
tis. Ceterum tanta est et tam felix in hoc
Codice, vt et in altero Academico, vocali-
um et accentuum a Bibliis impressis diuer-
fitas, vt, eam deprehendens, saepe apud
me dicerem: osi grammatici nostri vocali-
um collationes instituerent atque viderent,
quam ineptae sint operosissimae illae regu-
lae de mutatione punctorum, et quam tur-
piter

puter ingenia iuuenum nostrorum vexentur, cum longas et subtiles, de vocalium situ et anomaliis, disputationes audire et perdiscere cogantur.

Masora nulla inest. Medium libri quidem notatum deprehendi, verum non nota masorethica. — In primis Deuteronomii capitibus, et in Threnis, parua aliquoties apparet. — Notae B. Ascher et B. Napht. nullae cernuntur, sed punctationem veram semper in textu offendi. — Figurae et imagines cum Masora initiali et finali omnino absunt.

Continentur vero in hoc volumine

1. PENTATEUCHUS, *scriptione continua* exaratus, ita, vt inter singulos libros nullum spatium intersit, nisi trium vel duarum linearum. *Columna* vna paginam replet. — *Tituli* librorum nulli per totum Codicem apparent, neque primum libri verbum ultra lineam elatum vel litteris maioribus scriptum est. Inter Pentateuchum reliquosque libros aliqua folia intersunt. Deinde vero pergit continua scriptio, ita tamen, vt verba librorum sequentium initialia litteris paulo maioribus distinguantur. —

2. RVTH

2. RUTH — Sunt quatuor columnae superiores, cum totidem parvis inferioribus. Tres superiorum exhibent textum, quarta cum reliquis inferioribus commentaria Rabbinorum.

3. CANTICVM CANTICORVM — sequitur continuo. Sed placuit tamen scribae mutare columnas. Superiores scilicet tres sunt, quatuor inferiores. Superiorum vnam habet textus, reliquas Rabbinii.

4. ECCLESIASTES sequitur in continua serie, et columnarum eodem genere et situ.

5. THRENI — Columnae tres sunt superiores totidemque inferiores. Duas superiorum extremas textus habet, mediam cum inferioribus Rabbinii.

6. ESTER — Columnae tres sunt superiores quae textum exhibent, et tres inferiores quae scholia Rabbinorum continent. Sed pars haec mutila est. Adest pagina vna quae explicit in verbis versus duodecimi, capitis primi: וחמתו בערה כו.

Ceterum in Pentateucho addita est *paraphrasis chaldaica*, sic vt ea margines non

modo occupet, sed etiam in columnis inferioribus vna cum scholiis Rabbinorum atque aliquibus Haphtarum disposita iaceat.

Lacunae et defectus memorabiliores inveni tres. Ab initio deest caput primum et dimidium secundi Genesios. Nempe incipit Codex verbis: היות אדם לברו וגו'. — Deinde Gen. 8, 21. definit columna verbis: מנערו ולא et sequens folium incipit verbis כל הארץ cap. 11, 8. — Denique Leu. 1, 5. definit pagina verbis בני אהרן et alterum folium pergit ויקרב וגו' cap. 8, 24.

Distinctiones — coninatum, sunt ordinariae, capitum nullae. Attamen apparent istae sectiones, quas Magistri Iudaeorum per א et ס notarunt, quaeque in hoc Codice modo a linea significantur, modo per spatium vnus vel duorum verborum.

Codex alter Bibliothecae Senatoriae distinguitur numero *sexagesimo primo*. Est etiam membranaceus, in folio minori, nitidus vsuque parum tritus. — Scriptura simplex, elegans et quadrata, ita, vt oculus litterarum similitudine (exceptis ך et ך, כ et כ) non facile decipiatur.

Com-

=====

7

Complectitur autem hocce volumen
particulas has :

1. PENTATEVCHVM, scriptio-
ne continua exaratum. Spatium quatuor
linearum quemuis librum Mosis ab alte-
ro disiungit. Recentior manus titulis qui-
dem pictis, caeruleis et aureis, haec spa-
tia expleuit, sed ita tamen, vt statim vi-
deas, hos titulos a primo autore non esse.
Nam v. c. Leuiticus incipit in media co-
lumna, et linea ipsa eius prima incipit
verbo ויקרא. In spatium vero illo quatuor
linearum apparet denuo ויקרא litteris
aureis pictum, in basi caerulea, quae au-
rea corona cingitur. Quod ostendit, il-
lam picturam esse ab alia manu. Nam vbi
idem scriba titulos ponit, ibi verbum ini-
tiale, ex quo tituli constant, non repetitur
in linea prima.

2. HAPHTAROTH.

3. MEGILLOTH sequuntur post
Haphtaroth vna serie. Nec inter Haph-
taras et librum Ruth, qui in eadem colu-
mna incipit, spatium aliud quam octo li-
nearum intercedit. Nec illud וירי litte-
tera initiali distinguitur: quamuis et hic
pictor, quem punctatorem puto, spatium

A 4

illud

illud octo linearum more suo expleuerit. Itaque Megilloth continua scriptio-
ne se excipiunt: nempe *Ruth*, *Canti-*
cum, *Ecclesiastes*, *Threni*, *Esther*,

4. PSALMI in *secunda* pagina *noui*
folii inchoant: simpliciter cum אֲשֶׁר וְגו',
sine titulo, sine littera initiali, immo et
sine figura picta, quam hic non potuit
punctator applicare, quia in summa pa-
gina liber incipit. — Sunt vero *σημείως*
scripti. Vt et

5. PROVERBIA Salomonis, quae
Psalms excipiunt in media columna, quae-
que ab iis disiunguntur non nisi spatio
quatuor linearum.

6. HIOB. Qui a verbis וַיֵּעַן הַיּוֹב וַיֹּאמֶר
'וְגו' incipit *σημείως* scribi.

7. PARS HISTORIAE MACCAB.
sequitur nouo folio, pergitque per tria
folia.

Majora adest inter columnaris et ma-
ior etiam, quae superne duas, infra tres li-
neas explet. — *Vocales* et *accentus*, vt Ma-
foram, alius addidit. — *Distinctiones* longe
plures quam alicubi reperi. Innumerae fere
sunt in Pentateucho. Non solum consuetae,
quae

quae per D et O notari solent, sed et aliae minores, mox a linea incipientes, mox verbi vnus duorumue spatio notatae. Saepe post tres quatuorue lineas iam denuo noua fit distinctio. -- *Columnae* duae sunt vbiuis, praeter libros *synxiros* scriptos, vbi per latam paginam versiculi scripti sunt. — *Lineae* in quauis columna sunt 33: litterae in linea circiter 20. — *Litterae* maiusculae, minores, suspensae &c. rarissimae. — Deficiunt duo folia. Alterum a Ps. 74, 8. vsque 78, 26. Alterum Ps. 119, 101. — 105. — Ceterum vterque Codicum iam commemoratorum est ex Bibliotheca Wagenfeilia, vnde olim transit in Lipsiensem Senatoriam.

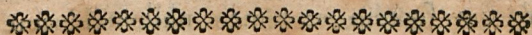

Codicem denique *Academicum*, qui 3
מחטר inscribitur, Illustris BELIVS, vir eruditionis et humanitatis laude insignis, mihi beniuolentissime communicauit. Est vero formae maximae, et membranaceus. Volumina duo. Scriptura quadrata et litterarum altitudine splendidissima, atque nihilominus decipiendo lectoris oculo aptissima. Vix enim \aleph ab \aleph , \beth ab \beth , \daleth , \beth , \daleth , \beth , et \beth ab \beth et \beth distingui possunt. Litterae maiusculae et minusculae nullae cernuntur. Litterae vero **ארוי** largissime apparent.

Continentur vero in his praegrandibus Voluminibus orationes et cantiones Iudaeorum, cum Haphtaribus et Parafchis tantum non omnibus, et fragmentis librorum Megiloth. — Particulas itaque textuales hic enumerabo, ut, si quis illa Volumina euolvere velit, hoc libello tanquam indice utatur. Sunt vero textus hi: Ex. 12, 21, seqq. Leu. 23, 1-44. Ex. 33, 12. vsque 34, 26. Num. 28, 19. f. Ex. 13, 17. vsque 15, 26. Deut. 14, 22. vsque 16, 16. Ex. 19, 1. vsque 20, 26. Num. 28, 26. f. Gen. 21, 1. vsque ad verba כמות אראה v. 16. Sequitur particula cum hac inscriptione: אתחיל לכתוב הפטרות שלומים נוראים שבח לרר במעונים et in prima columna: ומפטירין כמלכים: iamque apparet 2 Reg. 12, 1-17. 1 Sam. 15, 2-32. Ez. 16, 16-35. Ez. 45, 18. vsque 46, 15. Ios. 5, 2. vsque 6, 1. 2 Reg. 23, 1-25. quo versu folium explicit, et incipit nouum folium duarum modo columnarum, vbi etiam maior et minus elegans litterarum ductus cernitur. Sed antequam sequentes textus commemorabo, marginum praecedentium contenta enarrabo: nempe Ex. 30, 11. seq. Ex. 17, 8-15. Num. 19, 1-21. Ex. 12, 1-20. Iam pergo ad reliqua: Ez. 37, 1-14. 2 Sam. 22, 1-51. Es. 10, 32. vsque 12, 6. Desinit particula Codicis, quae est duarum Columnarum. Sequitur

quitur titulus pictus *Cantici canticorum*, circa quem scripta est Haphtara, quae superiorum sequitur, nempe Ez. 1, 1-28. Iam adfuta particula librorum *Megilloth*, tribus columnis et scriptione continua exarata; nempe *Canticum Canticorum* et *Ruth*. Sequitur folio seq. finis *Ecclesiastis*, ut videas, hic fuisse quinque *Megilloth*, sed medium amissum et finem hic adsutum esse. Incipit fragmentum verbo השקר c. 12, 5. fin. Sequuntur preces iudaicae et finem voluminis tenet Canticum *Habacuc* — Vol. II. non minus mutilum est. Incipit verbis הכהן בטנה ויעש כאשר: אשר ימשח אתו וגו' ציה יהוה את משה. Sequitur Leu. 18, 1-30. Num. 29, 35. f. Deut. 33, 1. vsque 34, 9. Gen. 1, 1-30. Ex. 17, 8-16. In marginibus apparet Leu. 22, 26. vsque 23, 44. Ex. 33, 12. vsque 34, 26. Sequitur particula vnus columnae 1 Sam. 1, 1. vsque 2, 10. Ier. 31, 2-20. Es. 57, 14. vsque 58, 14. Ionas. Zach. 14, 1-19. 1 Reg. 8, 2-21. Ez. 38, 18. vsque 39, 16. 1 Reg. 8, 54. vsque 9, 5. Iam leguntur preces iudaicae postque eas abrupte obuenit particula τὼν *Megilloth*, cuius defectum supra Vol. I. notauimus, quae hic adfuta est, quaeque incipit verbis שיבתך Ruth. 4, 15. et pergit ad Eccl. 1, 1. vsque 12, 12. vbi simul explicit Vol. II.

Ani-

I I.

De

Procliuitate erroris

in

Scriptura veteri hebraeorum.

Alii summam Iudaeorum in describendo
 et conseruando Codice sacro veteris
 Testamenti curam et sollicitudinem, inui-
 ctum, pro integritate textus hodierni ma-
 forethici, argumentum esse dicunt, aut po-
 tius Buxtorfios ita statuentes superstitiose se-
 quuntur. — Alii, qui magis sapiunt, sed
 vsu proprio non edocti, corruptelas in edi-
 tis Bibliorum nostrorum libris varias qui-
 dem concedunt, sed id modo vrgent: se non
 videre, vnde tot vitia in textum irreperint;
 id certe non sufficere, quod aliqui de simi-
 litudine litterarum hebraicarum dicant, sci-
 licet eam esse tot vitiorum mendorumque
 fontem locupletissimum atque vberimum;
 dari enim in aliis etiam linguis eundem men-
 dorum

dorum fontem et tamen nullum librum tot corruptiones passum esse, quot Critici nostri textui hebraeo accidisse clamant. — Alii, qui hanc totam causam, inspectione et collatione librorum manuscriptorum, ipsi cognoscere cupiunt, artis praecepta desiderant, quibus instructi viam ignotam ingredi, quidque in Codicis alicuius lectione obseruandum, quid contra negligendum sit, videre possent.

Huic itaque triplici hominum generi hanc, de procliuitate erroris in scriptura veteri hebraeorum, commentatiunculam profuturam esse spero.

Iam enim breui et succincta oratione improuisam fontium copiam indicabo, ex quibus tot menda in libros hebraeorum manuscriptos irrepperunt. Qua quidem ratione simul viam methodumque monstrabo iis, qui, quid in codicum manuscriptorum lectione maxime attendendum sit, doceri cupiunt.

I. Et primo quidem loco non possum non illud proferre, quod alii omnes ante me iam protulerunt, nempe litterarum hebraicarum quam inuicem habent, similitudinem: quae etsi in aliis etiam linguis de-
prehen-

prehendatur, tanta tamen nullibi est, quanta in hebraicis. Hoc vero maxime tenendum est, quod multi eorum, qui de hoc primo errorum fonte verba fecerunt, paucos forte, aut nullum Codicem manuscriptum inspexisse, sed plerumque ex hodierno alphabeto typographorum disputasse videantur, in quo fere nihil deprehenditur, praeter כ et כ, ך et ך, ה et ה, ך et ך, ם et ם &c. quod aliquam similitudinem prae se ferret. Hinc RAVIVS Batauus nuper HOVBIGANTIO ex Codicibus Mss. exemplum aliud opposuit in litteris ה et ה, quae in manuscriptis *plane eodem* modo pingantur; atque hinc argumentum ipsum, a similitudine litterarum petitum, eludere conatus est, quaerens: curne etiam hae litterae inter se permutatae deprehenderentur in hodiernis Codicibus? Cui quidem Ravio primum sic possem respondere, esse omnino eiusmodi exempla, quamvis ipsi nondum nota, nec a quopiam resecta, qualia in editione mea Bibliorum Criticorum Houbigantianorum, quam paro, forsitan ipse prolaturus sum: deinde, etsi nulla possent proferri, nihil tamen argumentum illud detrimenti passurum esse. Exemplum enim omnia litterarum permutatarum, quod Ravius observasse debebat, eiusmodi sunt ut appareat, scribas litteras
 simi-

similes non facile permutasse, nisi ubi ex altera lectione sensus qualiscunque existeret: Iam vero Ravius percurrat Codicem, et videat: an possit $\tau\omicron$ η in fine vocis, substituere pro η , et vice versa, ita, ut sensus in voce permaneat vllus? Tum vero intelliget causam, cur rara et fere nulla sint, permutati η cum η , exempla. — Interim tamen doctissimus Ravius iure suo hoc affirmavit, argumentum illud non peti debere ex alphabeto typographorum, sed ex alphabeto scribarum. Quodsi vero feceris, argumenti illius vim mirum in modum augeri videbis. Nam in alphabetis mancriptorum eiusmodi est litterarum ductus, ut in nulla lingua earum permutatio tam facilis fuerit, quam in hebraica. Nam non solum in iis similes sunt

1. כ et כ —

2. ך et ך —

3. ה et ה —

4. ן et ן —

5. ם et ם — sed etiam

6. ף et ף nam ף saepe sic pingitur *.

7. ך et

*) Qui litterae ductus in Cod. Lipsiensi Senatorio N. 51. crebro occurrit.

7. ך et ך nam in Cod. Mss. ך pingitur
omnino sic **ך** *.

8. ש et ע, ער, ען et fere etiam עי. Nam
ש pingitur sic **ש**, ע vero sic **ע**

ו sic **ו**, et ז sic **ז**, ר vero sic

ר et י sic **י**. Iam compone has
quatuor posteriores figuras טו, י, ר, ז
et ו cum figura ע et vide, annon utrobi-
que **ע** oriatur. Hinc in Cod. Lips.

Sen. N. 51. Cohelet 9, 5. verbum שׁכר
corrector Codicis ita notavit, שׁכר,
quo indicaret priorem partem טו
esse delendam, et solum ז legi debere.
Sed exempla ipsa alii loco sunt refer-
uanda. Porro similes sunt in libris
scriptis :

9. ז et

*) Idque praecipue in Cod. modo commemora-
to N. 51. deprehendimus et quidem sine ex-
ceptione.

9. צ et יב et יב, nam צ sic pingitur **צ**
10. ך et ך. Nam ך finale et ך eodem modo pingitur, **ך**
11. ר et ך. Nam ך saepissime superius dilatatum deprehenditur sic **ך**
12. ק et ה. Nam ק saepe sic pingitur **ק** negligentius.
13. ט et כ, כ, כ, כ, כ. Nam pingitur, praesertim in Cod. 51. Lipsf. sic **כ**
- Hinc etiam in Cod. Acad. vidimus illud scribendi compendium s. Abbreuiaturam **כיאכר** pro ויאמר, &c.

Quod vero harum litterarum similium nullae fere permutationes haecenus obseruatae sunt, id Tu, Lector erudite! non miraberis, si modo id cogites, Biblia hodierna impressa ex eodem fonte fere omnia promanasse, et singulas editiones non e manuscriptis Codicibus petitas, sed alteram impressam ex altera impressa, fuisse exscriptam

ptam. Interim hoc patet, nullam linguam in litterarum ductu maiorem inuoluere ad errores procliuitatem, quam hebraicam.

2. Sed progredior ad alium mendorum fontem, qui est in more lineas explendi *verbo initiali lineae sequentis*. Accipe huius rei specimen ex Codice 51. Leu. X. I.

ויפלו על-כניהם: ויקחו בני-אהרן נרב ואבים
ואביהוא איש מחתתו ויתנו כהן אש וישיב
וישימו עליה קטרת ויקיבו לפני יהוה אש

Sic vero solebant scribae fines linearum explere, vbi viderent, eas non posse verbo integro finiri, ne spatium vacuum superesset. Itaque supra in linea prima, cum **ואביהוא** non posset integrum scribi, scriba posuit litteras **ואבים**; et in secunda, cum verbum **וישימו** non posset integrum scribi, posuit litteras **וישיב**, vt linea plena esset. Id vero scribae toties faciunt, quoties eadem causa redit, id est, in omnibus fere paginis et lineis, praesertim vbi columnae sunt tam angustae, vt saepius accidat, vt verbum sequens sit latius, quam quod integrum posset adscribi. Quis vero non videt, quanti errores ex hoc scribarum more oriri; quot verba textui vitiose inferri; quot corrupte scribi potuerint? praesertim cum

B 2

verbi

verbi sequentis initium, ne iisdem quidem litteris scripserint, sed quibuscunque visum fuerat: sicuti supra וישיב scripserat, cum saltem וישים scribere debuisset. Nempe quia ne ם quidem, quod sic ibi pingitur, **ד**, integrum adscribi poterat, partem ejus priorem modo appinxit.

3. Tertium mendorum fontem apprehendes in alio lineas explendi modo, qui in eo est, vt verbi vltimi *littera vltima a verbo suo separetur*. Sic in Cod. 51. Ruth. 1. lineae apparent sequentes:

לחם יהודה ויבא ו v. 2.

שרי—מואב ויהי ו

שם: וימת אלימלך v. 3.

איש נעמי ותשאר

היא ושני בניה :

Quot vero non litterae perire aut a verbis suis sejungi potuerunt, in tali scripturae genere?

Neque vero parciorem erroribus occasionem dedit ea consuetudo, qua lineas *quibuscunque litteris* explebant, sic v. c. in eodem Codice hae lineae cernuntur, Ruth 1, 8.

אמה

אמה יעש יהוה ת
עמכם חסד כאשר

Ergo ת illud lineae prioris plane otiosum est, & a scriba ad explendam lineam vsurpatum. Quis ergo mirabitur, si Critici י & מ aliasque litteras saepe otiosas e libris editis expungi debere contendunt?

5. Sed jam tibi aperiam, Lector, amplissimum errorum campum, quem nescio an fatis obseruarint Codicum collatores. Est ille in *Abbreviaturis*, seu variis *scribendi compendiis*, ex quibus duo tantum genera potiora commemorabo. *Primum* est in litterarum ductu. Plerasque earum deprehendi in Codice Lipf. Paulino, vbi v. c. לשמוי
1 Sam. 15, 2. pro לשמואל. Sic v.

13. שמוי pro שמואל, item v. 22.

שמוי. Sic v. 18. ויאמר pro

ויאמר. Sic Ios. 5, 3. וישראל pro ישראל

aliaque multa — adeo, vt viri docti non debeant porro dubitare, Hebraeos etiam in exarandis Codicibus sacris scribendi compen-

diis vfos fuisse, iisque mendis vias aperuisse. — Hoc tamen ingenue fatendum est, me ejusmodi compendia non nisi in fine linearum inuenisse.

6. Sextus vero mendorum fons in *altero Abbreviaturarum* genere cernitur, quod est in *omissione litterarum*. Ego enim id saepius obseruavi in Cod. Lips. Sen. 51. & 65. maxime vero in Codice Acad. quod litterae vocum vltimae, in fine linearum, omissae essent, nulla alia de causa, quam vt ne lineae definitum spatium transcenderent. Sic באמון legitur in Cod. Acad. 2 Reg. 12, 16. pro באמונה; הצא I Sam. 15. 25. pro הצאן; mox vers. 24. חטאתה pro חטאת; mox eodem versu, in fine lineae sequentis, המעשה pro ואשתחווה; Ez. 46, 1. ואיפה pro ואיפה; mox v. 7. הנשיא pro הנשיא; mox v. 10 כתוכם pro ולכבש; mox v. 11. ומנחה pro ומנחה; mox eodem versu in linea altera האים pro וירושלים; Zach. 14, 12. וירושלי & talia exempla in singulis paginis occurrunt. Esse vero haec non vitia, sed scribendi compendia, id apparet primum ex multitudine exemplorum, & deinde etiam ex ipsa scriptione. Nam si vere ex errore scripserit ille, האים, scripsisset האים cum ך finali. Sed

Sed cum אִיִּי scriberet, tum se id consulto fecisse, id est in scribendi compendium, satis indicavit. Dubitasne autem, Lector! hunc Scribarum morem infinitam vitiorum copiam in Codices recentiores inferre potuisse, & probabiliter etiam intulisse? Quidni liceret v. c. suspicari, pauca ista exempla Grammaticorum, quibus tuentur regulam: *Pluralis numeri aliquoties deficit: siue Hebraei amant aliquoties terminationem Syrorum in י*, ex solis ejusmodi scribendi compendiis orta esse? Et nonne tot ineptae Masoretarum observationes, quibus manifesta menda tueri conentur, eundem vel similem fontem habere vero simillimum est? Atque ejusmodi longe plura possem afferre, nisi huic libello limites certos constituiissem.

7. Sed pergamus ad septimum mendorum fontem, qui est in superstitione quadam Iudaeorum, qua Codices omnes, in quibus quaedam essent *omnino deleta*, profanos judicabant. Dico *omnino deleta*: v. c. sic, vt nos, vbi aliquid peruerse scripsimus, calamo aliquoties transfixum expungimus. Hinc vero accidit, vt scribae, cum ex oscitantia errassent, litteras vel verba male scripta in textu relinquerent,

B 4

nec

nec villo modo delerent *), sed eadem aliter scribere pergerent, innumeris mendis transitum & iter pararent. Hujus vero pessimae consuetudinis, in omnibus fere paginis Codicum meorum, exempla deprehendi: v. c. in Cod. 51. Cant. 6, 10. video כאיומה, quod sic ortum est: scriba oculo nimis cito in vocabulum sequens כנרגלות incidere, atque jam in eo erat, ut illud scriberet, cum jam litteram כ scribens, errorem animaduverteret, atque post כ, איומה scribere pergeret. Sic Coh. 3, 22. cernitur מי כי מי, ubi voluerat מי scribere, cum nondum כי scripsisset; itaque errorem, cum jam מי scriberet, animaduertens, ipsum illud מי stare sinebat, et כי scribere pergebat. Mox
c. 7.

*) Nolit mihi aliquis objicere, ejusmodi litteras, vel verba, in Codicibus plerisque lineolis mox transfixa, mox superne notata (sic מ) mox clausa, mox alio modo a vera scriptura distincta cerni. Nam id fecerunt, non scribae, sed punctatores, qui plerumque etiam Codices non punctatos ad sui Codicis normam aliam corrigebant & emendabant. De quorum quidem, correctorum puta, rationibus, hodie a virorum doctorum nullo satis observatis & explicatis, infra plura differendi locus erit. Nunc quidem hoc observasse juuabit, ipsos scribas id non fecisse, sed ea, quae oscitanter scripserant, intacta in textu reliquisse.

c. 7, 12. apparet רעתהיה, vbi scriba in eo fuerat, vt רעת החכמה quod jam scripserat oscitanter iterum scriberet; sed cum, jam scriptis litteris רע errorem animaduerteteret, eas intactas relinquebat atque verbum תחיה scribere pergebat. Sic Thren. 1, 2. cernitur הוהו. Nempe scriba pro הו oscitanter scribebat הו omisso י intermedio, &, animaduerso errore aliter scripsit, nempe הו & litteras הו semel scriptas, intactas reliquit, nec deleuit, nec tanquam spurias notauit. Sic in alio Codice, 1 Reg. 8, 14. exstat, ויסב המלך את פניו, vbi scriba, postquam scripserat ויסב המלך את פניו, cito nimis ad sequentia delapsus, verbum ויברך omiserat, deinde vero, vbi verba ויסב המלך את פניו scripserat, errorem animaduertebat, atque ויברך את כל קהל וגו scribere pergebat, verba, ויסב המלך את פניו semel scripta, non deleta relinquens. Ejusmodi exempla centies occurrunt, adeo vt mirum non sit, tot confusiones, tot verba superflua, tot inutiles repetitiones, in libris hodiernis reperiri, calamoque Critici delente

& emendante indigere. *) Vide Houbigantii Biblia Crit. ad 1 Reg. 8, 1.

8. Alius vero mendorum fons cernitur in more aliquo explendi lineas, quem supra commemorare debuissim, nimirum eo, quo ad initia linearum litteras otiose apponebant. Sic v. c. in Cod. 51. video has lineas

וְהוּא יִגִּיד לְךָ אֵת *) אֵע
 : יֵאשֶׁר תַּעֲשִׂין
 וְתֹאמַר אֵלֶיהָ כֹּל

Deprehendo hic in linea secunda אֵ ante אשר quod non vere legit scriba, nam id demonstrat linea prima, in cuius fine iam scribere

*) Immo vero scribae litteras, quas ex oscitantia scribere inceperant, dimidias saepe nobis reliquerunt. V. c. in Codice L. Paul. deprehendi vocem hanc אֵטטא: nempe scriba voluit iam אֵטטא scribere, deinde, cum iam אֵ scripsisset, אֵ imperfectum reliquit, & אֵטטא adscripsit atque sic alibi saepius.

**) Obiter moneo, has litteras אֵטטא positas esse h. l. tanquam litteras initiales verbi primi lineae sequentis, nempe verbi אֵטטא. Scripsit vero non אֵטטא, quia id lineae spatium residuum non permetteret, sed אֵטטא, nempe אֵ cum dimidia parte litterae אֵטטא. Sed de his rebus supra dictum est.

bere inceperat τὸ רשן. Ergo videtur illud otiose posuisse, vt litterarum satis haberet, quibus linea expleretur: nisi diceret, scribam oscitanter voluisse iterum ררי scribere, & scripta iam littera י, errorem animaduertisse, atque רשן scripsisse, littera י sine deletionis signo relicta. Certe fatendum est, me in paucis Codicibus, quos hactenus inspicere licuit, plura eius rei exempla non deprehendisse.

10. Addo decimum mendorum fontem, nempe prurimum Iudaeorum in expungendis litteris ויהו, qui quidem animos eorum peruasit, postquam signa punctorum vocalium (Saeculo puta circiter IX vel X) essent inuenta. Verum de hac re Houbigantius & Kennicotus, viri meritorum amplitudine celeberrimi, tam fuse & docte exposuerunt, vt vel verbulum addere, vix audeam.

11. Transeo ad aliud rerum genus; scilicet ad ipsa scribarum vitia, enarraturus eorum genera eo consilio, vt totidem fontium genera, ex quibus menda in libros hodiernos promanarunt, veluti ante oculos tuos, Lector harum rerum studiose! collocentur. Primum quidem frequentissimum est; scilicet factae in initiis columnarum repetitiones, verborum, in fine praecedentis columnae

inae iam descriptorum. Sic in Cod. Lips. Ac. Ef. 58, 14. in fine columnae scriptum lego על כמותי ארץ, quae eadem verba in initio sequentis columnae sic repetuntur: על כמותי ארץ Eodem modo in Cod. 51. Ruth 1, 11. columnarum altera finitur verbis תעורר לי, altera incipit verbis לי בנים. Et v. 22. columnarum altera finitur verbis תשב נעמי, & altera iisdem incipit. Sic alibi saepius. Et vides, cui causae debeamus inutiles quasdam in libris hodiernis repetitiones.

Sed scribae etiam peccarunt saepe in eo, ut integra membra, commata, & pericopas adeo, omitterent tum, *cum oculus ad verbum simile deflesteret.* Exempla plus quam centena collegi. V. c. In Cod. Ac. Ex. 12. defunt commota 44 & 45. Neque in margine a Correctore rescripta cernuntur. Adeoque defuerunt in duobus Codicibus. Nam Codex emendatus habet auctoritatem duorum. Sed utrumque librarium hoc loco deceptit illud, ויאכל בו, quo finitur v. 43. & 45. Sic Ex. 19, 20. defunt verba: ויקרא יהוה למשה אל ראש ההר; nempe oculus scribae deceptus per duplex ההר quod bis in hoc versu legitur. — Num. 28, 28. defunt verba לפר האחר שני עשרנים, oculo per duplex עשרנים decepto. — Ez. 1, 21.

1, 21. deest comma integrum. Scriba enim de eptus erat per duplex כאופנים quo vers. 20 & 21. finitur. Sic in Cod. Sen. 51. Gen. 35, 13. 14. defunt verba במקום אשר רבר אתו ויצב יעקב מצבה. Scilicet scriba oculo deflexerat a במקום v. 13. ad במקום v. 14. Eodem modo in Cod. Sen. 65. Leu. 27, 19. 20. defunt verba המקריש אותו ויסקף המשותה כסף ערכך עליו וקם לו : ואם לא יגאל את השרה, quia oculus ab את השרה v. 19. ad את השרה v. 20. deflexerat. Sic in eodem Codice integer versus 30 capitis 28 Exodi deest, quippe eodem modo, vt v. 29., desinebat in voce המית, quo oculus scribae fuerat deceptus. Est vero hoc genus errorum in scribendo, libris Hebraeorum fere proprium, quia nulla lingua tam simplex est in repetendis vocabulis iisdem; praesertim in libris historicis; maxime in dialogis. Vnde in meis Codicibus praegrandem exemplorum copiam notaui, in quibus manifeste apparet, scribam oculo a verbo simili ad verbum simile oscitanter delapsum esse; & hoc modo omissionis vitium commisisse. Et quoniam verborum eorundem repetitio in scriptis Mosis frequentissima est, quippe quae perpetuis fere dialogis constant, vbi loquens vel iubens eadem dicit, quae deinde iustus siue narrans iisdem verbis repetit; hinc

hinc facile iudicare poteris, tot orationes, quas Pentateuchus Samaritanus habet, ex nostris libris hebraicis, per erroris genus supra commemoratum, facillime excidere potuisse; & vero longe similius esse, dicere, eas orationes in Codicibus Iudaicis dicto modo interuisse, quam statuere, Samaritanos eas consulto interpolasse: cuius rei nullam profecto causam idoneam habuissent, quae singulari eorum in scripta Mosis reuerentia superior fuisset.

13. Decimus tertius mendorum fons continetur in tertio errorum genere, quos scribas in Codicibus meis commisisse deprehendi, *additiones* puto & *repetitiones*, ortas ex *similitudine* verborum & litterarum. Exemplorum copia iterum infinita est. Modo e *prioribus* verba oscitanter scribae repetierunt. V. c. in Cod. 51. Ex. 25, 2. legitur **מאת כל בני איש בני ישראל** oscitanter repetitum est. Sic Leu. 19, 7. apparet haec scriptio **ואם האכל יאכל באש יש ביום השלישי** vbi scriba voluerat repetere e praecedenti commate, verba **באש ישרף**.

Mox

* Ex quo genere sunt etiam illa verba Ps. 90, 17. **ומעשה ירינו כונננו**: vide Houbigantium ad h. l.

Modo etiam e *posterioribus* quaedam trans-
 scripserunt. Sic in eodem Codice Leu. 11,
 44. lego haec: **והתקרתם קרוש כי ותייתם**
קרוש כי קרוש אני. Nempe ante **והייתם**
 iam scribere volebat **קרוש כי קרוש אני**,
 deceptus similitudine verbi **קרוש** & po-
 stremae partis verbi **והתקרתם**. Atque
 eius repetitionum & additionum in hodie-
 nis libris innumera existant exempla, quae
 ex hoc errandi genere originem habent.
 V. c. 1 Reg. 8, 1. verba **אל מלך שלמה** ma-
 nifeste ex versu secundo transcripta fuerunt
 in aliquo Codice, & inde in nostra Biblia
 irrepsērunt. Nam his omisiss, sensus loci
 egregie quadrat. Similiter Gen. 1, 28.
אלהים post **להם** manifeste abundat,
 & procul dubio e membro praecedente re-
 petitum est olim a scriba quodam. Hinc et-
 iam in Codice Ac. illud alterum **אלהים**
 non inueni. Sic etiam Gen. 1, 30. verba
וייהי כן scriba quidam, aliud cogitando, ex
 praecedentibus huc forte transcripsit, &
 biblia hodierna vno mendo auxit.

14. Sic porro Scribae peccarunt in eo, vt
 litteras *otiose duplicarent*, propter insignem
 plurimarum litterarum, quam inuicem ha-
 bent, similitudinem, quantam lingua he-
 braea cum aliis linguis vix communem ha-
 bet. Ex magno exemplorum numero, quae
 colle-

collegi, hoc vnum illustrationis causa ad-
scribam, quod video exstare Ier. 31, 14. in Cod.
Ac. vbi pro ורוייתי legitur, ורוייתי, nem-
pe scriba syllabam תי oscitanter duplicauit.
Sic alibi saepius. Atque sic vides tot litte-
rarum in hodierno Codice hebraico otiose
duplicatarum fontem vberimum.

15. Verum scribae non modo litteras, sed
& *verba duplicarunt* oscitanter: quod ge-
nus bene multis posset confirmari exem-
plis. V. c. in Codice 51. Ex. 12, 2. bis scri-
ptum legitur ראש חדש ראש. Num. 1, 9. bis
apparet vox אליאב. Et sic in reliquis Co-
dicibus passim. Ex quo genere possunt il-
lustrari permultae emendationes, quibus
Houbigantius in opere suo critico, tot ver-
ba superflua expungere, textuique purita-
tem reddere, tentauit.

16. Adde vero huic alium mendorum fon-
tem, qui est in *transpositione*, quam toties
commiserunt scribae illi, quos Buxtorfio-
rum aetas diligentiae laude tam immerito
ornauerat. — Sic Leu. 23, 11. in Cod. Ac.
יניפנו legitur pro יניפנו — Ier. 31, 18.
השיבני pro השכיני — Sic 1 Reg. 13, 16.
legitur in Cantabrigiensi quodam Ms. לא
אהך ולא אכל, & alibi mul-
toties.

17. Sed

17. Sed reperiuntur etiam eiusmodi scribarum vitia, quae illi commiserunt *ex mera negligentia, cum plane aliud cogitarent, aliud scriberent.* Sic in Cod. 51. Bibliothecae Senatoriae Lips. vidi **לכן אברהם** pro scriptum Gen. 32, 1. vbi ergo Abrahamum in animo habuit scriba, non cogitans, quid scriberet. Mox in eodem Codice Leu. 21, 22. legitur **מקדשי יהוה**. Hic, animo suo longe remotus a Codice suo et pagina sua, *sanctuarium Iouae* in mentē habebat, dum illud **יהוה** interpolaret. Sic in Codice Bibliothecae Acad. Lips. Num. 19, 22. haec legi: **וכיוון הרכיבי לא יטהר**; vbi **הרכיבי** pro **השביעי** plane aliud cogitando descripsit. Et mox in eodem Codice Es. 12, 1. haec apparent **כי אנפת כי**. Vides scribam tum in animo habuisse **אנפת**, deinde, cum scripsisset tres litteras **אנח**, attentius paginam suam inspexisse, atque scribi debere intellexisse: itaque denuo incepisse scribere et, cum nimis suum **אנחת** in imaginatione volueret, **אנפת** apposuisse. Ergone mireris, in tanta librariorum incuria accidisse, vt libri Hebraeorum manuscripti mendis interpolationibusque essent referti?

18. Decimus octauus mendorum fons prodit ex ipsis *variis lectionibus* earumque

C

con-

confusione. Equidem infra super hac re disputare constitui, atque docere, eos, qui secundam manum Codicibus manuscriptis admouerunt, non solum correxisse Codices, sed et glossas et varias lectiones in marginibus disposuisse. Nam hoc obseruasse iuuabit, istas varias lectiones in marginibus positas, saepe cum lectione textus, scribarum vel oscitantia vel imperitia, coaluisse, mendaque peperisse. Liceat vnum exemplum apponere, illustrationis causa. Eccl. II, 3. in vno Codice legi **וְיָדָה**, in alio **וְיָדָה**, et in alio **וְיָדָה** sicuti in bibliis hodiernis impressis. Quis non mecum suspicetur, lectionem hodiernam **וְיָדָה** ita ortam esse, vt aliquando scriba quidam inueniret **וְיָדָה** et in margine **וְיָדָה** (nempe ex vtroque sensus idem redit) et ex vtroque hodiernum **וְיָדָה** conflatum esse?

19. Sed non praetermittendum est *notum* errorum genus quod librarii in scribendo commiserunt, quodque *decimum nonum* mendorum fontem aperuit, nimirum *litterarum, verborum, versuumque omissiones* EX MERA OSCITANTIA. Incredibile plane est, quanta exemplorum copia mihi iam ante oculos sit. Paucae fere paginae erant in meis Codicibus ab hoc vitiorum genere impunes

munes. Vbique videbam modo litteram omiffam (neque folas אהוי intelligo) modo verbum fcribendo neglectum. Exfcribam modo *potiora* loca ex uno Codice 51. et quidem ex uno libro Geneleos. C. 3, 2. deest ירו ante לקח. C. 5, 13. deest שנה post ארבעים. C. 6, 22. deest אלהים. C. 18, 31. inter לשבת et ישב deest בצוער C. 20, 9. inter עמרי & יעשו deest עשית C. 24, 3. deest בקרבו. Ibidem deest v. 9. אברהם. Ib. v. 22. deest בקע. C. 25. 7. post אשר abest רוי. Ib. v. 16. deest שמתם. Ib. v. 30. מן deest ante הארם. Ib. v. 33. כיום post לי deest. C. 26, 13. deest וילך ante הלוך. C. 26, 15. deest פלטתים. C. 30, 21. deest שמרה. C. 39, 8. deest אשר ante יש. C. 44, 17. post לי deest עכר. Ib. v. 25. deest אבינו. C. 45, 26. deest ארץ post ככל. — Quid ergo Tibi videtur Lector? Videntur adhuc Tibi vincere posse ii, qui Iudaeorum in defcribendis Bibliis diligentiam et religionem, ita extulerunt, vt ea fola fufficere videretur, ad explodendos Criticorum noftrorum conatus? Porrone miraberis, Viros rei criticae peritos, verba paffim omiffa, vel e legibus critices coniecturalis, vel ex antiquis verfionibus, vel e Manufcriptorum testimoniis reftituenda efse, dicere et fere clamare?

20. Sed propero ad duo alia fontium genera, quorum prius respicit veterum illam consuetudinem, qua verba omnia continuo scribebant, exiguo vel nullo spatio inter singula verba relicto; hoc modo: **כרשית כרא** **אלהים אתה שמים** pro, **כרשית כרא** **אלהים את השמים**. Et in hebraicis quidem libris hiece vigesimus mendorum fons eo vberior est, quo inconstantiores fuerunt scribae in hoc more obseruando. Mox enim verba duo vel tria copularunt ita, vt vix punctator lineolam makkeph minutissimam inferere potuerit; mox inter singula verba spatia reliquerunt satis magna; mox etiam ipsa verba, exiguo spatio intermisso, seiunxerunt, et sic legenti largam errandi causam prae-buerunt. Nec tamen omnes Codices Mss. eodem vitio laborant. Cod. Lips. Sen. 51. fere vbique exigua spatia seruat inter verba singula: et rara exempla continet talium locorum, in quibus vel verbum vnum male diuisum, vel verba plura male confusa deprehendantur. Contra locis eiusmodi scatet omnino Cod. 65. adeo vt a speciminibus proferendis merito abstineream.

21. Et his addo coronidis loco mendorum fontem *vigesimum primum*: qui pertinet ad *glossas marginales*. Scio equidem viros doctos

Etos plerosque nolle concedere, dari
 in Bibliis Mss. hebr. glossas eiusmodi. Sed
 tanta mihi est exemplorum copia, vt, etsi
 in quibusdam errare et coniectando decipi
 potuiffem, tamen in singulis id factum esse,
 verosimile non sit. *Glossam* vero dico al-
 terutram earum lectionum, quae vel in eo-
 dem Codice, (scilicet in textu altera, alte-
 ra in margine;) vel in diuersis Codicibus ita
 apparent, vt nullo modo videas, quomodo
 altera cum altera fuerit permutata aut per-
 mixta. Nam sunt, vt haecenus vidimus,
 varii mendorum fontes. Mox enim libra-
 rii similitudine litterarum, mox verbo simili
 in quod inciderat oculos, mox alio modo in
 errorem inducti fuerunt. Vbi itaque nul-
 lus eiusmodi modus locum habuisse vide-
 tur, ibi lectionis varietas e Glossatorum ra-
 tionibus debet, vt ego quidem iudico, repe-
 ti. Et nunc instruam ante oculos tuos le-
 ctor videndo vero idonee! exemplorum
 aciem, contra eos, qui aliter sentiunt; vt
 iudicare possis, cui victoria competat. Sed
 vix scio, quo primum me vertam in tanta
 copia. Primum mihi in oculos incidit lo-
 cus Ruth 4, 10. vbi in nostris Bibliis legitur
 מַחֲלֵן: et in Cod. 51. saepe memorato legitur
 idem in textu, punctatum quidem sed dele-
 tum, et in margine iacet הַמָּת, *mortuus*. Quis
 C 3 non

non videt alterutrum esse glossam. Nam מחרון & המת nullam habent inter se similitudinem, adeo ut scribae potuissent has voces permutare. Mihi itaque sic videtur. Lectio המת est genuina. Etenim non opus erat iterum nominare *Machlonem*, qui versu antecedente iam erat nominatus. Itaque suspicor, alium olim illustrationis causa ad illud המת in margine collocasse nomen מחרון; quod deinde in textum irrepfit. — Similiter in Cod. Acad. 1 Sam. 15, 27. leguntur haec: ויחזק בכנה — בגרו ויקרע — מעילו: in nostris vero Bibliis exstat מעילו. Quid ergo? — Critici dicunt, inter duas lectiones, quoad sensum aequipollentes, praefendam esse *difficiliorem*. Itaque בגרו dicerem esse lectionem genuinam. Nam בגר comparative difficilius est. Notat enim *vestimentum* in genere: et quibusdam modo in locis de *veste superiore* i. e. de *pallio* legitur. V. c. Pf. 22, 19. בגרים distinguuntur a לבוש, uti apud Alexandrinos ματια et χιτων. coll. Ioh. 19, 23. ελαβον τα ματια — — και τον χιωνα. Quis itaque est, quin videat, interpretem quendam illud בגרו per מעילו explicare voluisse, glossamque suam in margine posuisse, nempe מעילו, quae deinde in textum irrepfit.

Nam

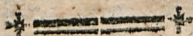
Nam haec ipsa Glossa in margine supradicti Codicis apparet. Et si quis ex me quaerat, unde sciam, eum, qui in dicto Codice מעילו ad marginem collocavit, glossam voluisse propagare, et non potius emendationem indicare; ei respondeo, me id scire ex rationibus Correctorum, quas Critici nondum satis obseruarunt, quasque ego alio loco, membro III. huius libelli, proferre et explicare conabor. Nempe usus me docuit, Correctores alio signo uti, ubi lectionis emendationem indicant, alio vero tum, cum glossam lectioni posthabendam significant, quod nimirum faciunt ita, ut lectionem textus punctis quidem non afficiant, sed tamen nec calamo simul transfigant, (quod faciunt, ubi contrarium indicant) et ad marginem veram lectionem collocent. — Porro: Deut. 34. in nostris Bibliis leguntur haec: — ויראהו יהוה את — כל — הארץ את — גלעד עד — רן — הארץ — כל — את et, ut ego quidem iudico, recte. Nam quis fere ista verba desiderabit in hoc orationis nexu: *Ostendit Ioua Mofi Gilead usque ad Dan: cum uniuersa Naphthali: nec non Ephraim et Manasse:* (vno verbo) VNIUERSAM IVDAEAM qua pergit ad mare posterius. Unde vero, dicis, profecta sunt verba ista,

את — כל — הארץ? Haec, vt mihi vide-
 tur, aliquis explicationis causa apposuit ad
 verba רן — גלעד — את, quippe quae
 inuoluebant *uniuersam Iudaeam*. *Dan* enim
 et *Gilead* ponuntur a scriptoribus sacris pro
 finibus Iudaeae. Itaque si quis dicebat, *a*
Gilead ad Dan, is idem dicebat ac: *uniuer-*
sam Iudaeam, i. e. את — כל — ארץ. Sic
 in eodem Codice *Leu.* 18, 19. legitur ואל
 ואל — אשה בטמאתה et in nostris Bibliis
 אשה בנרת טמאתה; vbi iure prope meo
 suspicor בנרת tanquam glossam, e margi-
 ne, in textum irrepsisse recentius. — Si-
 militer in eodem Codice *Ios.* 5, 6. legitur:
 הגוי הרור, vbi alterutrum, הגוי aut
 הרור, e glossa est. — Notabilis locus mihi
 occurrit in eodem loco v. 10. vbi lego: ויעשו
 את — הפסח בראשון בארבעה עשר יום
 Vocabulum בראשון glossam esse *posse*, quis
 est quin intelligat? — Aliud exemplum
 vidi *Ez.* 36, 33. in eodem Codice, vbi in tex-
 tu est טמאותיכם, in Bibliis vero impres-
 sis עינותיכם. Ego vero sic iudico: lectio-
 nem טמאותיכם, tanquam difficiliorem,
 esse genuinam, alteram vero עינותיכם ex-
 plicationis causa fuisse adscriptam, et postea
 ipsi textui illatam. — Adde *1 Sam.* 15, 3.
 vbi ex eodem Codice hanc lectionem notavi
 לא

*) לא תחמול ולא תכסה עליו. Nostri vero libri illud, לא תכסה non habent. Immo vero alterutrum glossa est. Iam quaeritur, vtrum? Respondeo, difficilius. Olim lectum fuit לא תכסה עליו, quod cum paulo obscurius videretur, alius in margine addidit explanationis causa לא תחמול. Deinde in aliquos Codices לא תחמול, in alios ולא תכסה ולא תחמול illatum est. Sed desino plura exscribere. Quemuis lectorum meorum, facile intelleturum esse, confido, causam meam, quam defendere suscepi, vltiori patrocínio non indigere. Neque vero aetas nostra maiorum nostrorum in tuenda textus integritate *omnimoda* superstitionem, quam maximam partem Buxtorfis, Magistrorum Iudaicorum ineptis laudatoribus et affeclis, debemus, vltra alere et ferre velle videtur. Viri
B 5 enim

*) Obiter moneo in Codd. Mss. esse longe aliam et multo accuratiorem punctationem, quam si quis velit exscribere cum iudicio, pleraeque Grammaticorum nugae et infinitae regulae de mutatione punctorum euanescerent. Habes h. l. exemplum in תחמול, pro תחמול quod nostra Biblia habent, ex quo apparet, vanam esse exceptionem illam: *gutturales interdum Schva simplex habere.*

enim docti plerique, hodie id lubenter concedunt, esse varia scripturae loca, quae Criticorum medela indigeant. In hoc vno tantum haerent, an tanta sit locorum corruptorum copia, quantam Critici peritiores esse affirmant. De hac vero re multi quidem dubitant, praesertim ii, qui linguae legibus neglectis, libros diuinos ex ingenio, [obscura et barbara philosophia fascinato] et hypothefibus, [siue vt illi putant, ex illuminati et fere diuinitus inspirati animi meditationibus] explicant, quique adeo Philologiae et Critices osiores constantissimos se esse profitentur. His an potuerim maiorem Critices in emendandis libris diuinis necessitatem, hoc meo libello persuadere, id mihi non admodum curae erit.

III.

De

rationibus, quas sequuti sunt

Codicum emendatores.

Viri rei criticae periti non satis videntur animaduertisse rationes, quas sequuti sunt ii, qui Codices hebraeos scriptos cum aliis conferre et emendare conati sunt. Neque vero ego hanc disputationem omnino dirimere me posse, atque perfectam numerisque omnibus absolutam rei difficilissimae, quae tota usu et experientia nititur, expositionem me nunc prolaturum esse, confido. Pauci enim sunt, quos vidi, legi, lectosque relegi, codices hebr. manuscripti. Hinc quicquid scio in hoc genere, coniectura fere totum constat.

Interim, cum res magni momenti sit, nosse, quibus signis vsi sint Codicum emendatores, quomodo vitia manifesta, a lectionibus dubiis, has a glossis, glossasque veras

ras

ras a falsis, cet. distinxerint; equidem non reprehendendus ero, si harum rerum vel imperfectissimam imaginem dederim. Nulla ars ab vno inuenta, elaborata atque etiam perfecta est ita, vt successoribus eius nil reliquum fuisset, quo antesignanum suum emendare et superare potuissent. Itaque et ego veniam a Viris doctis facillime impetrabo, si has meas coniecturas, quibus rationes Correctorum absconditas, aut nunc quidem satis nondum notas, explicare conabor, ipsis probare nequiverim. Poterit certe hic meus labor prodesse aliis, qui cum plurium Codicum lectioni vacare possint, has rationes forsan plane neglecturi fuissent, nisi ego hoc libello eos commonefecissem. Ergo modeste me differentem, beniuole legentes excepturos esse confido.

Sunt vero aliae Correctorum rationes communes et perquam notae, aliae, vel ipsae, vel quoad significationem, non animaduersae.

Communes quidem hae sunt: Primum eraserunt verba litterasue, quas in suo Codice, cum quo hunc, quem emendare volebant, conferrent, non deprehenderent, calamoque audaci suam lectionem obtrudere legentibus sustinuerunt: cuius rei perplura exempla in collectiuncula variarum lectionem

nem

niem, quam infra exhibeo, notavi. — Deinde si quae omiffa essent in altero, quae in suo legerent, ea in margine collocarunt, sine signo. — Porro litteras singulas, si quas desiderarent, superscripserunt. — Denique litteras *dimidias* vel eraserunt, vel calamo transfixerunt, vel lineolis superne notarunt: v. c. vbi quis pro ψ legi vellet 7 , ibi priorem partem 705 ψ vel transfixit hoc modo 7 vel lineolis superne notavit ψ . — Verum longe plures his emendatorum rationes ante oculos tuos ponere decreui, lector erudite, vt videas, quanta primum requiratur attentio in legitima Codicum collatione, deinde quanta commoda e tali collatione rei criticae eventura sint, si recte atque ordine ea instituantur.

Iam vero ante omnia ipsas notas signaque ipsa ordine enarrabo, quibus Codicum Correctores, animum suum nobis significarunt.

Primum quidem *Punctatores* verba hebraica

a. *sine punctis* reliquerunt et

1. lineolis superne notarunt hoc modo 7

2. transfixerunt hoc modo. 7

3. lineis

3. lineis circumductis clauferunt sic:

יִרְרָה

4. linea circumflexa notarunt, hoc modo יִרְרָה

5. non deleta, nec vlllo signo notata reliquerunt et *in margine aliud* scripserunt.

5. Verba, et totas adeo pericopas *in nostris Bibliis repertas*, non punctarunt, nec deleuerunt, *nec in margine* aliud scripserunt.

6. Verba, quae *in nostris Bibliis non leguntur*, itidem non punctarunt, nec deleuerunt, *nec in marg.* aliud posuerunt.

b. punctis vero vocalibus multa reperies non carentia,

1. nec deleta.

2. lineolis superne notata.

3. lineis in angulum ductis notata hoc modo יִרְרָה

4. transfixa.

5. deleta, cum lectione marginali alia.

Deinde modo ipse scriba, modo alii Codicis possessores, vel iisdem, vel aliis rationibus vsi, Codices emendarunt. Alia v. c. circello notarunt, alia superne puncta-

punctarunt, etc. Saepe ipse scriba suo litterarum ductu alteram lectionem, in margine collocavit. Iam age, horum signorum significationem, quantum fieri potest, eruamus. Nempe Correctores isti, ut mihi videtur, signis supra commemoratis, mox errores ex oscitantia, mox interpolationes, modo varias lectiones, modo glossas significarunt. Itaque nunc de singulis videamus.

1. *Errorem ex mera oscitantia factum* notarunt ita, ut verbum vel litteram *punctis vocalibus destituerent* et *lineolis superne* notarent. Sic v. c. verba אל הגי Ez. 36, 20. in C. A. oscitanter scripta post אל הגוי punctator ita notavit, ut illud אל הגי non punctaret, lineolisque superne notaret hoc modo, אל הגויים אל הגי. Sic i Sam. 15, 30. scriptio talis apparet; נא זק נגר. Nempe scriba ante נגר scribere voluerat זקני, animaduerso autem errore, litteras זק de more non deletas reliquit, et נגר scripsit. Itaque punctator errorem, ex oscitantia ortum, hoc modo notavit. Sic eodem modo transpositiones litterarum notarunt, v. c. Ez. 36, 14. C. A. legitur האבתי pro הבאתי.

2. *Verba, quae Correctoribus e prioribus videbantur repetita esse, ita tamen, ut paulu-*

paululum dubitareut an lectio ferri posset, ita notarunt vt lineam circumflexam in tali verbo ducerent. Sic Ez. 37, 14. C. A. haec scriptio apparet:

3. Variam lectionem, sed falsam e iudicio Correctoris, ita notatam esse puto, vt verbum tale non punctaret et praeterea transfigeret calamo. V. c. Gen. 32, 1. C. 51. אכרהם legitur pro לבן, vbi אכרהם non punctatum, sed transfixum apparet. Sic in C. A. 1. Sam. 22, 10. legitur שמים וארץ vbi וארץ non punctatum et transfixum cernitur.

4. Variam lectionem in utroque Codice iacentem, sed non ferendam, ita notarunt correctores, vt verbum, in quo esset varietas, punctarent quidem (nam manifeste falsa non punctarunt vt vidisti paulo ante n. 3.) sed simul calamo transfigerent. Sic in Cod. Acad. 1 Sam. 2, 10. ante למלכו video לעמו punctatum quidem, sed transfixum. Nempe Corrector in suo Codice habebat etiam לעמו, et videbat tamen, ex alterius membri (vbi משיחו est) ratione, esse debere למלכו; itaque לעמו, vt repperit in suo Codice, punctauit quidem, sed, vt lectionem suo quidem iudicio non ferendam, transfixit. Hoc etiam in singulis litteris

litteris obseruavi vt: 2 Reg. 23, 5. C. A.
במסבי.

5. *Lectionem dubiam* circello mihi videntur indicasse codicum emendatores. Sic v. c. Gen. 50, 26. in Cod. Sen. 51. verbum וישם circello notatum vidi. Sic in eodem Codice Thren. 2, 20. vox ארני circellum habet; quod etiam contigit in litteris singulis, v. c. Ex. 27, 19. Cod. 51. —

— ובכל— וככל

6. *Noua lectio habens magnam auctoritatem*, vt mihi obseruasse videor, indicata sic est, vt verbum tale, quod in suo Codice non inueniret emendator, non quidem punctaret, verum etiam nullo modo deleteret. Atque haec mea coniectura iuuatur ipsa exemplorum indole. Nam in C. A. 2 Reg. 12, 11. lego את כל הכסף Ez. 39, 4. עמים רבים Ex. 12, 3. בני ישראל, et in Cod. Sen. 51. Coh. 2, 20. שעמלתי ושחכמתי Gen. 47, 21. העביר אתו לשים; quae quidem exempla continent eiusmodi nouas lectiones, quae primo certe intuitu, legibus linguae orationique textae vel maxime respondere videntur.

7. *Nouam lectionem*, ex iudicio Correctoris omnino recipiendam, ita notatam esse credo, vt verbum nouum, quo Codices vul-

D

gares

gares haftenus caruerint, non modo non delerent, verum etiam, (quod in superiori genere non erat) *punctarent*. Sic in Cod. Ac. Iof. 5, 10. sic lego, הפסח כראשון, vbi כראשון punctatum est, nec deletum. Sic ib. v. 15. in verbis ארמא קדש הוא video verbum ארמא punctatum, nec deletum. Sic 1 Sam 15, 3. verba haec leguntur: לא תחמול ולא תכסה עליו. Sic Ez. 37, 4. ויאמר אלו בן אדם etc.

8. *Lectiorem valde memorabilem, et si in nullo Codice a se repertam*, Corrector aliquando sic mihi visus est notare voluisse, vt verbum *punctaret* et lineolis superne *notaret*. Sic Iof. 5, 2. C. A.

עשה לה שני חרכות

9. Saepe *totum textum* in suo Codice *aliter iacere* indicauit punctator sic, vt eam *partem textus*, in qua variationem deprehenderet, *non punctaret*, nec tamen deleret. Notabilem vidi locum in Cod. Sen. 51. Num. 1, 29 - 39. vbi et hodie in diuersis τὸν ὁ exemplaribus diuersus versuum ordo deprehenditur; ibi dictus codex a voce ערבעה v. 29. vsque ad פקריהם v. 39. habet quidem omnia verba, quae hodie in impressis leguntur, sed sine punctis vocalibus: vt vero simillimum sit, punctatorem omissione

sione punctationis diuersitatem ordinis,
 quam in Codicibus deprehenderit, indicare
 voluisse. Talia exempla perquam multa
 collegi. V. c. Ez. 38, 6. versus integer non
 punctatus est. Sic Leu. 26, 25. Ez. 1, 23.
 26. 39, 6. punctis carent. Itaque coniector,
 punctatorem in his textibus vidisse varia-
 tem, siue in verbis singulis, siue in verbo-
 rum serie, eamque omissione punctationis
 notasse. Critici itaque talia loca notare de-
 bent, atque videre, vtrum ope aliorum Co-
 dicum, an versionum veterum, ipsam le-
 ctionis varietatem eruere possint. Puncta-
 tores certe pessime egerunt, quod rem tam
 grauem adeo negligenter tractarent, atque,
 in quo sit varietas, ne in margine quidem
 determinatius notarent. — Eidem obser-
 uationi locus est in textibus *bis scriptis*,
 quos Criticum non vbiuis oportet negligere.
 Nempe vbi versus aliquis, vel membrum
 quoddam bis scriptum est, ibi res digno-
 scenda hoc modo: vt videas an alterutrum
 sit deletum nec ne. Si altera scriptio de-
 leta est, tum repetitio soli oscitantiae tri-
 buenda est. V. c. C. 51. Ex. 12, 2. **רַחֵם**
יְהוָה bis quidem scriptum, sed altera vice
 deletum est. Sic Coh. 2, 26. c. 51. verba
כִּי לְאָדָם שְׂטוּב לִפְנֵי נֹתֵן חֲכָמָה
 sunt, sed altera vice deleta. Vbi tamen
 D 2 denuo

denuo excipienda sunt ea loca, vbi verba quaedam, quae in fine folii leguntur, in initio paginae sequentis repetuntur. In hoc quidem punctatores vtramque scriptionem de more punctarunt. V. c. Es. 58, 14. vbi in C. A. verba **על כמותי ארץ** in fine folii prioris punctata leguntur, atque ibidem in initio paginae sequentis punctata apparent. — Contra vero, si *utraque scriptio* in decursu paginae *punctata* cernitur, id indicio tibi erit, punctatorem lectionis, vel in Codicibus, vel in locis parallelis, varietatem notare voluisse. Sic v. c. 2 Sam. 22, in C. A. v. 45. ita iacet, **בני נכר יתכחשו-לו לשמע און ישמעו לי בני נכר יתכחו-לו:** Vides verba **בני נכר יתכחו לו** bis esse scripta, bisque punctata, nec delenda: unde mecum colliges, punctatorem aequae ac scribam indicare voluisse *vel hoc*: ista verba in aliis codicibus commatis initium, in aliis finem constituere; vel *hoc*: verba ista hic in initio commatis, in Psalmo vero XVIII. 45. in fine eius haberi. — Neque vero hic praetermittendum est, ipsos scribas, (quos a punctatoribus distinguo) *variare lectionem*, significasse sic, vt alteram lectionem in margine collocarent. Sic v. c. Num. 19, 11. in C. A. textus sic habet **במת בנפש** et in
marg.

marg. scriba suo litterarum ductu distincte apposuit לכל.

10. *Alterutram lectionem glossam esse* hoc modo significarunt correctores, ut alteram vocem, quam in textu deprehenderent, non punctarent, nec vero deleverunt, alteram in margine collocarent. Eccl. 7, 25. C. A. est in textu לרעת non punctatum nec deletum, et in margine לדרו. Sic eodem modo Gen 22, 5. Cod. 51. in textu est ונלכה in margine ונשובה. Sic 2 Sam 15, 27. C. A. in textu est בגרו, in margine מעילו. Sic in Cod 51. Leu. 8, 27. in textu est וישם in margine ויכה.

11. Contra vero, cum *glossam in textum irrepisse, seque in margine lectionem genuinam collocasse*, significare vellet Corrector, tum lectionem in textu iacentem punctavit, sed deleuit et in margine aliud scripsit. Sic v. c. Ruth 4, 10. Cod. 51. punctator vocem מחלון punctavit, sed deleuit, et in margine המת posuit.

12. *Nomen diuinum superflue positum esse*, sic indicarunt codicum emendatores, ut ipsum illud nomen linea circumducta clauderent hoc modo, (יהוה) Exempla notavi v. c. Ex. 13, 17. C. 51. Deut' 16, 16.

D 3

C. A.

C. A. Nempe talia verba cum delere propter superstitionem non audent, hoc signo, delenda esse, significarunt.

13. Contra *nomen diuinum hic inferendum esse* sic notarunt, vt lineis in angulum ductis tale verbum obtegerent, hoc modo, ויהוה v. c. 1 Sam. 15, 23.

14. *Verba interpolata*, per puncta superne posita [אֲרִי] olim a Codicum emendatoribus esse significata, iam docuit celeberrimus KENNICOTVS in Diff. I. super rat. textus hebr. ex versione S. R. *Telleri* pag. 394.

IV.

Variae lectiones.

Iam accipe, lector erudite! collectiunculam variarum lectionum, e Codicibus supra memoratis depromptarum. Equidem iam non omnes proferam sine delectu, sed potiores, id est eas, quae Criticum quodammodo iuuare possint. Omitto itaque partim

tim *inutiles* differentias litterarum אהוי,
partim lectiones, quae vt manifeste falsae
sunt, ita ne obseruationi criticae quidem an-
sam dare valent. Collationem Codicum
meorum feci ad Biblia Euandri van der
Hooght. Litterae C. A. significant Codi-
cem Bibliothecae Academicae duorum Vo-
luminum — C. 51. et C. 65. notant Codi-
ces Bibliothecae Senatoriae.

Genesis.

- C. I. אלהים post רוּחַ abest in C. A.
— 26. מִדְּמֹרֵינוּ C. A.
— 28. אלהים post להם abest in C. A.
— 30. וַיְהִי כֵן deest in C. A. recte vt mihi
videtur.
2, 19. לנפש חיה C. 51.
3, 7. כי ערמים C. 51. Idem mox וַיִּתְּפְרוּ
habere videtur.
— 10. ואירא כי עירם אנכי defunt in C. 51.
— 12. הוא fere vbique habent Codices A.
et 51. vbi impressi הוא; sed in C. 51.
fere vique aliena manus י protraxit,
vt sit י
— 13. ארבעים post שנה non habetur in
in C. 51. Alius in margine restituit.
6, 3. pro ירון in C. 51. haec scriptura ap-
paret ירוק^ב

D 4

c. 6, 4.

- C. 6, 4. הנבלים [*profani* vt Ps. 14, 1.] habet C. 51. pro הנפלים. Alius deinde ב in פ mutauit.
- 11. לכני C. 51. Alius ב in פ mut.
- 17. וכל אשר בארץ C. 51. Alius ו deleuit.
- 20. להחיות C. 51. vt impressi. Sed alius ad suum Codicem emendauit et ו deleuit.
- 7, 15. בשר C. 51. Alius ה superscripsit
- 9, 29. ויהיו C. 65.
- 13, 16. איש post יוכל abest in C. 51.
- 17, 1. והתהלך C. 51. Alius ו deleuit.
- 20, 9. עשית inter עמרי ועשו non habetur in C. 51.
- 22, 5. ונשובה pro ונלכה C. 51. punctator ונלכה sine punctis reliquit nec deleuit, et in marg. scripsit ונשובה.
- 24, 9. אברהם deest in C. 51. sed ab ipso scriba cum signo (o) in marg. restitutum: qui modus discernit correctiones scribae a corr. aliorum.
- 47. ילדה C. 51. vt et impressi quidam.
- 48. לבנו in C. 51. erasum et in marg. scriptum.
- 25, 28. בפיו deest in C. 51. Alius in marg. posuit.
- 30. סן ante הארם non habetur in C. 51. Alius in marg. pos.

C. 25,

- C. 25, 33. כיום post לי deest in C. 51. Alius in margine posuit.
- 26, 7. לאשתו pro לאנשתו C. 51.
- 13. וילך non habet C. 51. recte vt videtur. Alius in margine alleuit.
- 15. פלשתים deest in C. 51.
- 21-24. In C. 51. video verba גם עליה vsque ad אברהם אביך litteris minoribus ab aliena manu scripta esse, et quidem in vestigiis duarum linearum erasarum. Ergo primus scriba aliud scripserat, et Corrector, locum erasit eaque rescripsit quae in impressis habentur.
- 31, 7. ואביכן C. 51. vt impressi, sed corrector ם rescribi iussit hoc modo 4
- 36. ומה חטאתי C. 51. Alius ן deleuit.
- 34, 30. להכאיש C. 65.
- 36, 35. כשרה מואב C. 65.
- 39, 8. יש non habetur in C. 51. Al. in marg.
- 44, 17. עבר deest in C. 51. Al. in marg. alleuit.
- 25. אבינו deest ib. Alius in marg.
- 45, 26. ארץ post בכל deest ib. Alius in marg posuit.
- 47, 21. העביר אתו לשים C. 51. Vbi quidem לשים punctis caret, sed tamen
 D 5 non

non deletum est. Lectio vero hæc videtur omnino adoptanda esse. Neque enim mirum ex Ψ ortas esse hodie litteras Ψ . Nam Ψ in antiquis libris ita scribebatur, vt facile cum Ψ posset permutari, vide supra pag. 17. Sensus vero huius lectionis hic est: *Iosephus populum seruire fecit, ponendo s. constituendo a fine terrae usque ad finem eius i. e. ad seruorum conditionem redegit ita, vt cuilibet familiae suas terras adsignaret colendas, atque hac ratione per vniuersam Aegyptum pergeret. Nimirum describitur in hoc versu modus $\tau\omega$ העכיר, quod iam in antecedentibus fuerat commemoratum. Scilicet v. 20. ita narratur: *Emit hoc modo Iosephus omnem terram — et facta est terra Pharaonis —* Iam additur hoc versu: *Populum vero ipsum Pharaoni devinxit ita, vt singulas Aegypti regiones singulis familiis distribueret colendas, tanquam Pharaoni seruitutis iure subiectas.**

48, 12. לפנו pro לפיו C. 51. sed punctator נ fere erasit et $\tau\omega$ פ superscripsit נ.

48, 8. ויתחו C. 51. Alius ו deleuit.

C. 50,

C. 50, 26. ויִישָׁם C. 51. Sed video γ esse r-
sum et verbum circello notatum.

Exodus.

- C. 2, 6. וּתְרָאָה C. 51. bene.
- 3, 11. 12. Inter v. 11. et 12. duae lineae
eratae sunt in C. 51.
- 7, 10. Inter מִטְהוֹ et לִפְנֵי duo verba erasa
sunt ib.
- 8, 4. אֵל מֹשֶׁה וְאֵל אַהֲרֹן C. 51. Punctator
א in priori אֵל atque posterius וְאֵל fere
omnino erasit et וְלִי verbo אַהֲרֹן super-
scripsit.
- 23. כִּאֲשֶׁר C. 51. et 65. recte.
- 12, 3. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל C. A. Illudque בְּנֵי non
punctatum et leuiter deletum. —
Idem Codex mox אֲבוֹת וְשָׂה.
- 6. עֵדוּת deest in C. A. Litteris lud: germ.
alietum in margine.
- 15. וּנְכַרְתָּ הַנֶּפֶשׁ הַזֶּה C. A. Ipse vero
scriba in margine posuit ה notaturus
forte Codicum varietatem.
- 17. מֵאֲרָץ abest in C. A.
- 19. כְּנֶר וְכִאֲזֹרַח C. A. rectissime.
- 41. וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה
non habentur in C. A. nec in
marg. a Correctore restituta, adeo vt
in duobus Codicibus ea defuisse existi-
mandum sit.

C. 12,

- C. 12, 44. 45. Itidem in C. A. desiderantur nec in margine apparent.
- 44. אף pro אף C. 51. sed alius priorem partem litterae ף euasit, vt residuum esse videretur ן.
- 13, 11. יבאך C. 65. recte.
- 17. Post כי קרוב habet אלהים C. 51.
- 14, 14. תחרישון C. A. vbi punctator litteram י ita diduxit, vt cum ך coaluerit.
- 25. מפני deest in C. A. sed ab ipso scriba restitutum in margine.
- 15, 17. נכון C. A. pro מכון, vbi נ transfixum et מ superscriptum apparet. Praeterea מקרש יהוה et פעלת אדני legitur. Sic mox v. 15. idem אדני pro יהוה.
- 26. בקול C. A. pro לקול. Al. corr.
- 16, 2. וילנו C. 51. Alius י superscripsit.
- 7. תלונו C. 51. et 65.
- 17, 2. ומה תנסון C. 51. Al. ו deleuit.
- 10. ואהרן C. A. Alius ו deleuit.
- 15. שמו abest in C. A. — Alius in marg.
- 16. כי זית על-נס יהוה. ita egregie etiam C. A. pro כי יד על-כס יהוה. Alius ן et י sub ת erasit. — Sensus nouae lectionis esset: *Aedificauit Moses aram nomenque ei imposuit, Ioua VEXILLVM meum; dixit enim: OLIVA SVPER VEXILLO IOVAE est; sed* [nempe ו add.

add. ad מלחמה] *Amelikitās perpetuis bellis oppugnabit*, h. e. etsi Deus suis sit Deus pacis, Amalekitis tamen erit Deus belli.

- 19, 7. ל^כ post משה habet C. A. quod punctator punctis carere iussit, et lineolis notavit hoc modo ל^כ. Forſan scriba in suo Codice legit ל^כ וקני et oscitanter illud ל^כ transposuit.
- 11. ל^כ pro ליום C. A. Al. ב in ל mutare conatus est.
- 12. לנגע pro ונגע C. A. Alius ו superſcripſit. Ego לנגע praeferrem.
- 20. ראש — ויקרא יהוה למשה אל — החר non leguntur in C. A. Alius marg. adſer.
- 20, 11. ואת הים C. 51. Al. ו del.
- 24. ואת צאנך C. 51. Al. ו del.
- 25. אם C. 51. Al. ו alleuit.
- 25, 2. מאה כל בני איש C. 51. Punctator בני punctis carere iussit atque deleuit.
- 31. תעשה C. 65. Vbi Grammatici vestrum ו, in quo explicando modo ad *formam* duplicem, modo ad aliud monstrum delapsi estis? Credite mihi, talia ו post Chirek et Tsere perplura, in Codicibus antiquis, residua esse et ad orthographiae diuersitates pertinere.

C. 27,

C. 27, II. ועמדיו C. 5.

— 19. ובכל יתרתיו ובכל C. 51. Vtrumque ב circello notatum.

28, 10. שהם C. 65.

— 24. העכתת C. 51. Al. ה del.

33, 23. כפי sine את C. A. recte. Punctator in marg. refer.

34, I. וכתבת C. A. bene. cf. v. 28.

— 2. הר ante סיני non habet C. A.

— 9. בעיניך יהוה ילך יהוה בקרבינו haec verba in C. A. bis (hoc est in utroque Volumine) ita leguntur. In altero punctator נא in marg. posuit: Vbi etiam ad verba נורא הוא filluk est, adeo, vt duo versiculi fiant.

— 2. וחג השבועת C. A. punctator ן et ה deleuit.

37, 8. קצוותיו C. 51.

39, 4. קצוותיו C. 51.

— 21, מטבעתיו C. 51. et 65.

Leuiticus.

8, 27. וישם pro וינף C. 51. Sed וינף in marg.

— 33. מלאה ימי deest in C. 51. Al. in marg. pos.

13, 15. צרעת הוא deest in C. 51. et deest etiam in adiecta paraphrasi chaldaica. Sed Corrector in utroque loco restituit.

C. 13,

- C. 13, 20. Inter הכהן et וראה erasae sunt aliquae litterae.
- 16, 10. עלה abest in C. 51. Al. in marg.
- 21. עליו abest ib. — marg.
- 27. החטאת alterum abest ib. margo habet.
- 18, 5. את — כל חקתי ואת — כל C. A.
- 7. אמר הוא C. A. et hoc הוא fere vbique in hoc Codice reperitur, vbi impressi habent הוא. Saepe aliena manus י manifeste satis produxit.
- 12. כי שאר C. A.
- 14. ואל אשתו C. A. Alius ו deleuit.
- 19. ואל אשה בטמאתה C. A. Alius כ deleuit et בנרת in marg. posuit. Forte diuersitas lectionis e Glossa.
- 21, 6. את שם C. 51. Alius את del.
- 22. Post מקרשי C. 51. (ויהוה) habet.
- 23, 5. עשר ante יום habet C. A. Vol. I. et praeterea desunt verba בין הערכים In eod. Cod. Vol. II. deest. לחרש.
- 6. המצות ליהוה desunt in C. A. Vol. I. et pro מצות האכלו legitur, מצות יאכל
- 7. יהיה לכם in C. A. Vol. I. non leguntur, et glossam fere sapiunt, cum alibi v. c. v. 8. addi non soleant. In eodem Cod. Vol. II. abest עברה.

C. 23,

- C. 23, 13. נסכה deest in C. A. Vol. I. sed
in marg. alletum.
- 17. שתים abest in C. A. Vol. I. et for-
san recte, adeo vt e Glossa ortum sit.
Punctator tamen in margine alleuit.
- 23-25. Hi versus litterarum ductu
alieno cernuntur in C. A. Vol. II. v. c.
ח ita pingitur
- 30. והנפש pro הנפש וכל C. A. Vol.
I. punctator וכל in marg. posuit et ו
deleuit.
- 40. ושמתם לפני desiderantur in C.
A. Vol. I. sed ab ipso scriba in margine
restituta apparent. In eod. Cod. Vol.
II. abest לכם.
- Hic versus in C. A. Vol. II. incipit a
linea, verbis שכעת ימים חגתם ita vt
v. 40. אלהיכם filluk habeat et in me-
dia linea praecedente definat.
- 26, 4. בעתם abest in C. 51. — marg.
- 25. הרב נקמה נקם ברית in
C. 51. non sunt punctata nec deleta.

Numeri.

- 1, 29. In C. 51. a voce ארבעה vsque ad
פקריהם v. 39. non sunt punctata; prae-
ter voces singulas מנשה v. 24. שנים
et מאתים v. 35.

C. 19,

- C. 19, 4. מועד deest in C. A. Est in margine.
 — 9. למשמרת it. ib.
 — 11. במת כנפש C. A. vbi ipse scriba videtur varietatem scripturae notasse, cum suo litterarum ductu in margine poneret לכל.
 — 12. השביעי pro altero הרביעי C. A.
 — 13. הנפש החיה C. A. vt v. 20.
 — 16. אדם abest in C. A. Alius litteris iud. germ. margini alleuit vti טמא v. 20.
 — 21. לכם C. A. egregie.

Deuteronomium.

- 16, 16. יהוה אשר יבחר יהוה C. A. et יהוה sic apparet.
 33, 17. יחריו C. A.
 — 24. רצון pro רצוי C. A. Alius ך̄ erasit et י reliquit ita tamen vt ך̄ pelluceret.
 34, 1. כל הארץ את in C. A. non habetur.
 — 9. בני ישראל in C. A. non extat.

Iofua.

- 5, 2. לך שני חרכות sic C. A.
 — 5. מולים C. A. Eluditur Masora.
 — 6. הגוי הדור אנשי הדור punctarum, nec deletum, nec in margine aliud scriptum vidi.

E

C. 5,

- C. 5, 8. להמול במחנה sic C. A. et deinde במחנה abest post תחתם.
 — 10. הפסח בראשון *passah prima vice*. Sic C. A. vt supra v. 6.
 — 14. ויאמר לו C. A. recte. In eod. Cod. mox. אני abest. Posteaque egregie ויפול יהושע על פניו
 — 15. ארמת קדש הוא C. A. recte, sine dubio.

I Samuelis.

- 1, 1. בן — אליהוא C. A. pro אליהו
 — 9. בשילו C. A. Al. in ה mut.
 — 17. מאמן C. A. puto eum scribere voluisse מאתו.
 — 26. עמך כזה *tecum hic* C. A.
 2, 3. נלו יתכנו C. A.
 — 8. ומשכות C. A.
 — 9. חסדיו C. A.
 — 10. לעמו *video in* C. A. ante למלכו punctatum sed transfixum.
 15, 3. לא תחמול ולא תכסה עליו C. A.
 — 8. ויתפרש pro ויהפש C. A. Sed. r. erasum vt restaret ך, iraque hic Codex proprie habet ויהפרש alter emendatoris ויתפוש
 — 16. ויאמר pro vitioso ויאמר C. A.
 — 17. ויאמר שמואל אל שאול הלא sic C. A. recte. Praeterea אתה post ישראל

ישראל abest, sed ab ipso scriba in margine additum.

- C. 15, 21. מן השלל C. A. punctator postea ך erasit et מ per Tsere punctavit.
- 23. וימאסך יהוה C. A. vbi יהוה sic apparet.
- 24. חטאתי bis habet C. A. pro חטאת.
- 27. בגדו ויקרע בכנה sic C. A. in marg. מעילו.

II. Samuelis.

- 22, 10. ויש שמים וארץ C. A. Non punctatum et deletum.
- 12. סכו C. A. Alius ת alleuit.
- 13. מנוגע fuit olim in C. A. sed ע erasum et ה rescriptum, vtrum a scriba an a punctatore non apparebat.
- 15. ויהם C. A.
- 23. משפטיו C. A.
- 25. עניו C. A. vt impressi; sed alius ן deleuit, vt videas, cum in suo Codice legisset עניו quod commode ad ישב referri posset.
- 30. ובאלהו C. A.
- 33. ררכו sic C. A.
- 34. רגלי sic id.
- 45. Post verba ושמעי לי scriba repetit verba בני נכר יתכחשו לי vbi cernuntur sine punctis nec vero deleta.

C. 22, 46. ממסגרותיהם C. A. vbi י del.
Sed puto scribam legisse, quod est in
Psalms ממסגרותיהם, et oscitanter ה
omississe.

— 50. יודך C. A. Alius fecit א.

— 51. מגדול sic C. A.

I. Regum.

8, 3. ארון ברית יהוה C. A.

— 8. וורכו C. A. Alius א superscripsit
litteris iud. germ.

— 16. מארץ מצרים C. A.

— 66. ועד נחל C. A. Al. ן del.

II. Regum.

4, 7. וכניכי C. 65. egregie.

12, 10. בימין מימין C. A. recte vt vi-
detur. Nec aliquis מ deleuit.

— 11. כל את וימנו את הכסף C. A. pro
וימנו את הכסף, vbi כל non puncta-
tum nec vero etiam deletum. Praete-
rea idem Codex plene habet versu
seq. וירי et paulo post המפקדים.

23, 2. והלויים rectius habet C. A. quam im-
pressi qui והנבואים. Idem Codex mox
למקטן pro מקטן.

— 3. אחרי יהוה C. A. Recte. Idem
postea בכרייה, sed alius ה in ה muta-
uit.

— 4. ביתאל C. A.

— 5. ובמסבי C. A. ב deletum et tamen
punctatum.

- C. 23, 6. על-קבל pro אל-קבר C. A.
 — 7-20. Hi versus in C. A. desiderantur.
 Aliena manus v. 7. 8. 9. infra posuit.
 — 24. C. A. habuit olim pro נראו, vel
 נפראו vel נכראו, nam aliena manus
 erasit ר et כ ita vt videas ׀. Idem
 Codex recte habet בית יהוה.
 — 25. In C. A. sic lego: וכמוהו לא
 היה מלך לפניו, מלך אשר וגו' Et
 sicut ille non fuit rex ante illum, rex
 qui etc. Alius prius מלך erasit vt
 scriptio ita iam appareat: ה' רמח

Jeremias.

- 31, 4. כמחל C. A.
 — 8. יחריו C. A. vt v. 13.

Esaïas.

- 10, 32. בת ציון C. A.
 — 33. פורה C. A. et postea idem Codex
 ורמח
 11, 2. רוח יהוה abest in C. A. In margine
 apparet יי
 — 11. יהוה sic C. A. pro ארני. Idem
 postea pro ומחמת habet ומחה. Alius
 מ litteris Iud. germ. superscripsit.
 — 15. בעיים C. A.
 12, 1. כי אנח אנפחת C. A. Idem
 postea כי ישוב.
 — 2. יהוה abest in C. A.

- C. 12, 5. מוֹדַעַת C. A.
 41, 10. כִּי אַתָּךְ C. 65.
 57, 19. נִיב C. A.
 58, 3. עֲצִיכֶם cum צ non dageffato.
 — 4. וְלֹא צִמּוֹ C. A.
 — 5. יִצִיע הוּזָה C. A. Idem mox שֶׁק
 — 6. תִּנְקוֹ C. A. pro תִּנְתְּקוֹ Alius תּ su-
 perferipfit.
 — 7. אֱלֹהֵי הַתְּעֹלָם C. A.
 — 10. כְּצֹחֲצָח C. A. In marg. וְת
 — 13. רִגְלִיךְ C. A. Idem mox חֲפִצִיךְ.
 Et postea מִסְפֵּר יְהוָה יִשְׂרָאֵל
 Et mox יִרְכַּר רִכְרֵךְ, vbi alius י deletuit.
 — 14. עַל כְּמוֹתַי אֶרֶץ in C. A. bis scri-
 ptum, semel in fine folii, nostro more,
 deinde in pag. seq. sic, עַל כְּמוֹתַי אֶרֶץ.
 Vtroque loco punctatum nec deletum.
 Imperitus postea Iudaeus cum non vi-
 deret pergi fol. seq. litteris iud. germ.
 finem versiculi adseripfit.

Ezechiel.

- 1, 1. כְּמֹחֲשָׁה C. A. sic idem v. 4. — Idem
 mox מִתְּלַחֲקַת per vitiosam transposi-
 tionem litterarum.
 — 4. הַשְּׂמֵל s. potius si recte video, הַשְּׂמֵל
 C. A.
 — 6. לְאַחַת לְהִנָּה sic C. A. in fine versus.
 — 8. וְיָרִי sic C. A.
 — 11, גִּיּוֹת הַנָּחַל: sic C. A.

C. 1,

C. I, 16. ומעשיהן C. A. Idem mox
 mox idem חרשית ש vbi alius super-
 scripsit. Mox ומראיזן ומעשיהן De-
 nique יהיה האופן.

— 21. Hic versus in C. A. deest.

— 23. לאיש שהים סכסות להנה in C.
 A. non punctata sunt. Idem Codex
 postea גכיותיהם, vbi כ pro ו, forsan
 quia scriba verba praelegentis calamo
 excipiebat.

— 26. אשר על ראשם punctis carent in
 C. A. Idem Codex mox אבן הספיר

— 28. אשר אהיה habet C. A. et post
 ותשאני sequuntur haec verba מדבר
 רוח ואשמע אחרי רעש גדול ברוך

כבוד יי ממקומו:

36, 21. חללהו C. A. pro חללו.

— 22. יהיה C. A. saepissime pro יהיה
 quod fere docet, istam punctationem
 esse affectatam et plane recentem.

— 23. לעיניהם C. A. et 65. rectissime pro
 לעיניכם.

— 25. 26. Verbum 26. C. A. habet ante v. 25.

— 27. ומשפטי C. A. pro את משפטי. Qui
 etiam Codex post ועשיתם rectissime ha-
 bet אותם

— 28. והייתם Sic C. A.

C. 36,

- C. 36, 33. טמאוּתִיכֶם in C. A. bene vt videtur legitur pro עֲוֹנוֹתֵיכֶם.
- 35. הַחֲרִיבוֹת C. A. qui sic etiam v. 33. vt videas illud Masoretharum הַר' בְּצָרֵי nouitium et nauici esse. Ceterum וְהַנְּשֻׁמוֹת abest: Et יִשְׁבוּ sic punctatum vidi יִשְׁבוּ et v. 36. יִשְׁאָרֵי optime.
- 37, 4. יֹאמֶר אֱלֹהֵי בֶן אָדָם C. A.
- 10. וְהִתְנַבְּאֵתִי C. A.
- 14. עִמִּי בְכֶם עִמִּי C. A. vbi עִמִּי *o mei!* non punctatum et sic notatum vidi, עִמִּי.
- 39, 4. עִמִּים רַבִּים C. A. vbi רַבִּים non punctatum nec deletum.
- 6. Versus hic in C. A. sine punctis apparet.
- 16. בְּאַרְץ C. A. Alius ה superferipfit.
- 45, 19. הַשְּׁעָרַי C. A. pro הַבַּיִת. E glossa sine dubio orta diuersitas.
- 21. חֶגְ שִׁבְעַת יָמִים Sic C. A.
- 22. בְּעָרוֹ וּבְעָרֵי הָעָם וּבְעָרֵי כָל עַם הָאָרֶץ C. A. Est lectio non contemnenda ei quem non fugit עַם הָאָרֶץ ab הָעָם apud Hebraeos differre.
- 23. לְשִׁבְעַת הַיָּמִים C. A.
- 46, 3. בְּשַׁעַר הַדְּוָיָה C. A.
- 6. וְאֵיל הַמִּימִים C. A. pro וְאֵיל הַמִּימִים. Ceterum ad illustrationem superiorum obseruationum notetur v. 6. in הַנְּשִׁי deesse

deesse **א** in fine lineae. v. 10. in **כתוב**
 deesse **ם** in f. lin. v. 11. in **ולכבש** de-
 esse terminationem pluralis **ים** in fin. l.
 v. 14. in **ומנח** deesse **ה** in f. l. item in
האיופ deesse **ה** in fine lin. Talia vero
 exempla plane innumera occurrunt, et
 semper in fine lineae, praeter **ה** sylla-
 bae **תה** in verbis, quod et in medio
 lineae saepe deficit.

— 12. **וכן** C. A. pro **וכי**.

— 14. **לרוס הסולת ומנחה וגו'** C. A.
 Idem v. 15. **ועשו** sic.

Amos.

3, 1. **בית ישראל** C. 65.

Jonas.

1, 6. **אל** abest in C. A. ante **אלהך**. Alius
 in marg. alleuit.

— 14. **נקי** C. A.

3, 10. **דבר** deest in C. A. Al. in marg.
 posuit.

4, 7. **למחרת השחר** C. A.

— 10. **חסרה** C. A.

Habacuc.

3, 2. **ברוגן** aut certe **ברוגן** C. A.

— 4. **עו** sic C. A.

— 14. **פרזיו** C. A.

— 19. **ארני יחזה** C. A.

F

Zacha-

Zacharias.

- 14, 4. רגליו C. A. Sed ante correctionem
fuit aliud verbum nunc erasum. Idem
Codex mox גי vbi alius litteris iud. germ.
א superscripsit.
- 5. עזיהו C. A. Al. ך del.
- 13. איש ביר C. A. egregie.
- 18. ואת in C. A. habetur pro ואם.
Alius ex ת fecit ם. Id. mox את כל.
הגוים

Psalmi.

- 6, 1. על-השמינית deest in C. 65.
- 15, 1. ומי ישכן C. 65.
- 16, 3. לקרשים ita videor mihi legere in
C. 65.
- 18, 31. לחסם C. 65. pro לכל החסים forte
orta lectio ex abbreviatura.
- 29, 6. ושרין C. 65.
- 30, 9. אל-ארני C. 65. pro אל-יהוה et sic
idem Codex saepissime v. c. 39, 8. 55,
9. 70, 6. 90, 17.
- 37, 9. וקויי C. 65.
- 45, 12. Deest versus in C. 65.
- 49, 8. ולא יתן, idem Codex.
- 57, 1. בכרחו מפני-שאל במערה defunt
in eod.
- 68, 9. אה גם id. pro אה
- 78, 63. הללו id.
- 9c, 2. יולרו Niphal id. pro ולרו pual.
C. 96,

- C. 96, 8. לחצרותיו id. pro לפניו. Diuer-
 fitas e Glossa.
 — 9. מלפניו id.
 — 11. ירעם הים ומלאו in Cod. 65. non ha-
 bentur: sed loco horum verborum le-
 guntur haec: ויאמרו בגוים יהוה מלך
 — 13. באמונתו id. pro במישרים.
 99, 2. העמים id. pro אלהים.
 105, 9. ליצחק id.
 106, 45. חסריו id.
 108, 12. alterum deest ib.
 — 14. צרינו ib. deest.
 147, 10. יחפץ ולא id.

Canticum Canticorum.

- 1, 6. תראוני C. 65.
 — 17. רהיטני C. A. Alius ה in ח muta-
 uit et in m. ser. רהיטני ק.
 2, 11. הסתו sic C. A. Verum C. 51.
 הסתו
 — 13. קומי לך רעייתי C. A. vbi nil corre-
 ctum, nisi י quod aliquis transfixit.
 Verum רעייתי iterum apparet 4, 1. et
 infra passim: vti sic fere semper in
 C. 51.
 3, 7. של—שלמה C. 51.
 4, 8. שניר sic C. 51.
 5, 4. עליו C. A. sed alius ן deleuit adeoque
 in suo Codice legit עלי.

- C. 5, 13. לְחַיִּי sic C. A. et C. 51.
 6, 6. הַרְחֹצֵר C. 51. sub ר rasum quid.
 8, 6. יָהּ — שְׁלֵחַבֶּת C. A.

Ruth.

- 1, 1. בְּשֵׂרָה C. 51.
 — 8. יַעֲשֵׂה יְהוָה C. 51.
 — 12. לִכְנֹה id. מֹחַ הַיִּיטִי וגם.
 — 19. שְׁתִּיחֶן id. Rectissime.
 2, 1. מֹרַע C. A.
 — 6. מִשְׂרָה C. 51.
 — 14. וְהִשְׁכַּע וְהִתַּר C. A.
 — 20. מִנְּאֵלֵינוּ C. A.
 — 23. אֵל pro אֵת C. 51. Alius corr.
 3, 2. נִעְרַתִּיו — הָיִיתָ עִם C. A.
 — 3. וְשִׁמַּת C. A. et C. 51. qui posterior
 mox etiam וְיִרְדַּת; in quo eodem po-
 stea sub וְיִרְדַּת in הוֹרְעִי rasum erat, ut ve-
 tus scriptio cognosci non posset.
 — 4. וְשִׁכַּבְתָּ C. 51.
 — 5. אֵלַי אַעֲשֶׂה sic C. A. et C. 51.
 3, 10. אִם עֲשִׂיר C. 51.
 — 12. כִּי גֵּאֵל C. A. Alius ad marg. scrip-
 sisset אִם. — In C. 51. sic lego: כִּי גֵּאֵל
 : אִנְכִי וְגַם גֵּאֵל קְרוֹב מִמֶּנִּי;
 יֵשׁ.
 — 14. מִרְגַּלְתּוֹ C. 51. Idem mox cum C.
 A. בְּטָרַם vbi alius ן alleuit.

- C. 3, 15. ותבא C. 51. recte pro ויבא nam per-
tinet ad Rutham.
- 16. ותבא C. 51.
- 17. אמה אלו C. A. et C. 51.
- 18. תרעי C. 51. Al. ך̄ allenit.
- 4, 4. וארעה C. A. et C. 51.
- 5. קניה C. 51.
- 9. למחלן וכליון C. 51.
- 10. אשת מחלון C. 51. vt impressi.
Punctator מחלון punctavit sed deleuit
et המת *mortuus* in margine posuit.
- 15. Reliqua libri Ruth a verbis שיבתך,
quia ii, qui volumina C. A. ligarunt,
alienam particulam hic adfuerunt, ab
aliena manu adscripta sunt: cum qui-
busdam varietatibus v. c. ילדתו pro
ילדתו.
- 20. שלמון C. 51. Alius ך̄ cum ך̄ iunxit
vt esset ה.
- 21. שלמן C. A.

Threni.

- 2, 2. ולא C. 51. Al. ך̄ del.
- יהוה pro ארני C. 51. ita idem v. 18.
- 13. אעירך ומה C. 51.
- 14. שבוהך C. 51.
- 18. אל תדם C. 51. Al. ך̄ leuiter ad-
scripsit.
- 19. יהוה pro ארני C. 65.

- C. 3, 21. Post ארוחל in C. 51, erasae sunt aliquae litterae.
 — 32. חסריו C. 51. י erasum manifeste. Et habet eandem lectionem etiam C. 65.
 — 39. חטאו C. 51.
 4, 3. כי-ענים C. 51.
 5, 22. In C. 51 post סאר repetuntur verba : השיבנו יהוה אליך ונשובה.

Ecclesiastes.

- 1, 16. בירושלים C. 51. et C. A. qui posterior in marg. habet על.
 2, 7. מכל שהיה C. 51. recte vt v. 9.
 — 12. סכלות in C. 51. abest recte vt videtur; certe glossam sapit.
 — 16. לחכם מן הכסיל C. A.
 — 19. הבהמה ומקרה in C. A. ante אחר absunt. Alius in marg. pos.
 — 20. ליואש C. 51. Idem mox ושחכמתי ושעמלתי ושחכמתי non punctatum nec fere deletum.
 3, 19. מקרה אחר C. 51. sine ן recte.
 4, 8. גם עינו C. A. Alius ad גם posuit ן.
 — 10. ואי לו C. A. et C. 51.
 — 16. כי deest in C. 51.
 5, 6. וחבלים C. A. Alius in ה mutauit.
 — 8. היא C. A. Debet esse היא quia Neutrum est. Idem Codex mox נעבר

C. 5, 10. ראות C. 51.

6, 10. שחקיף C. A.

7, — Ante caput septimum in C. A. est insolitum spatium lineae integrae et dimidiae.

— 6. וגם זה C. A.

— 18. תנח ירוך C. A.

— 22. אחה C. 51.

— 35. לדעת לכו in C. A. video sine punctis, et in marg. לדרוש

8, 7. מה יהיה C. 51.

— 14. מגיע אלוהם sic ש punctatum et tamen transfixum et in margine אשר C. 51.

— 15. שכחתי ita visus mihi est habere C. 51. Idem mox מי חייך בעמלו מספר ימי חייך

— 16. ואשר נעשה C. 51. Al. ן deleuit.

9, 1. את לכו C. 51.

— 2. שכוע C. 51. Al. ה alleuit.

— 4. יחפר C. A.

— 5. החרים C. 51. pro החיים, Sic prima scriptio. Sed correcta ita, vt videretur esse החיים. Vides exemplum, ן olim, nimis late scriptum, confusum esse cum ך. — Ceterum idem Codex שכר, sic.

- 12. **במצורה** C. 51. Alius eraso *patach* fecit **ב**, vt videas etiam puncta esse iterum correcta.
- 10, 1. **מככור** C. A. Alius **ן** ante **ם** posuit.
- 3. **כשסכל** C. A.
- 8. **גומץ** C. 51. corr. **גומץ**
- 17. **כן חרין** C. 51.
- 20. **כנפים** C. A. Alius **ה** adscr. Et C. 51. **הכנפים** sic.
- 11, 3. **יהוא** — Obiter moneo hoc verbum esse ortum ex duabus lectionibus. Alii Codices **יהיה** alii **הוא** legerunt.
- 12, 1. **כוראך** singularem habet C. A.
- 3. **הראות** C. 51. Sed sub **ר** rasum quid, vt vetus scriptio non appareret.

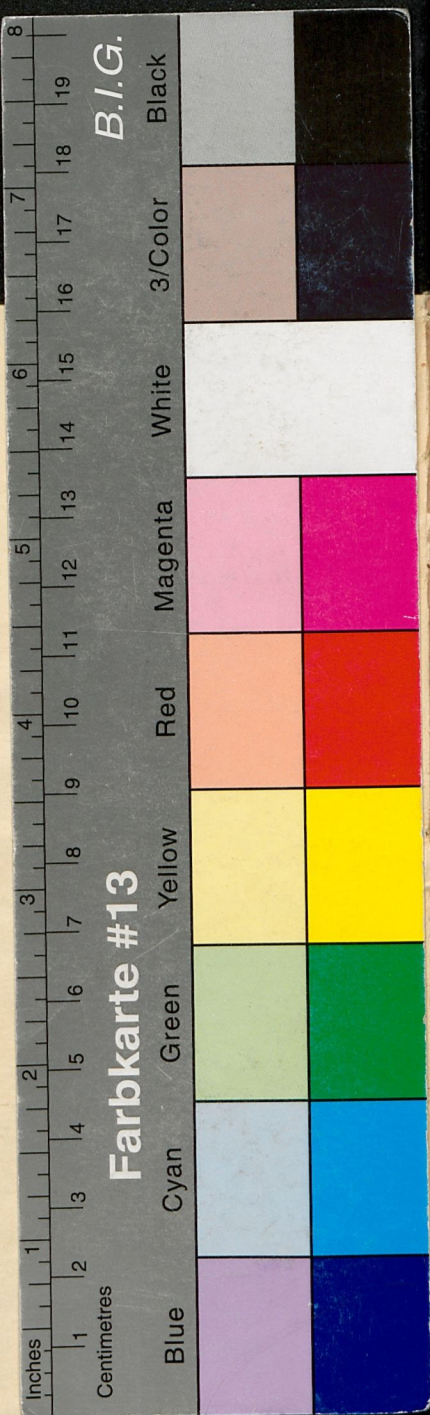
Cum supra, doctissimo *Rauio* promitterem exempla, permutati **ת** cum **פ**, meas collectiunculas ad hoc rerum genus pertinentes ad manus non habebam. Iam casu incido in locum Gen. 10, 26. vbi LXX habent *σαλαθ* et textus **שלף**, adeo vt in h. l. **ת** cum **ף** finali (quarum litterarum similitudinem, in libris manu scriptis conspicuam, supra p.16. commemoravi) manifeste fuerit permutatum.

F I N I S.

p. 9. pro **ג** ab **יב** lege **צ** ab **יב**.

Jd 3835

8

D. CAR. FR. BAHRDTII
**OBSERVATIONES
 CRITICAE**

CIRCA

LECTIONEM CODICVM MSS. HEBR.

M

1914. 1058

LIPSIÆ
 APVD SOMMERVM
 1770.

